

Aanvraag rijksbijdrage voor uitvoering van een maatregelpakket in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied

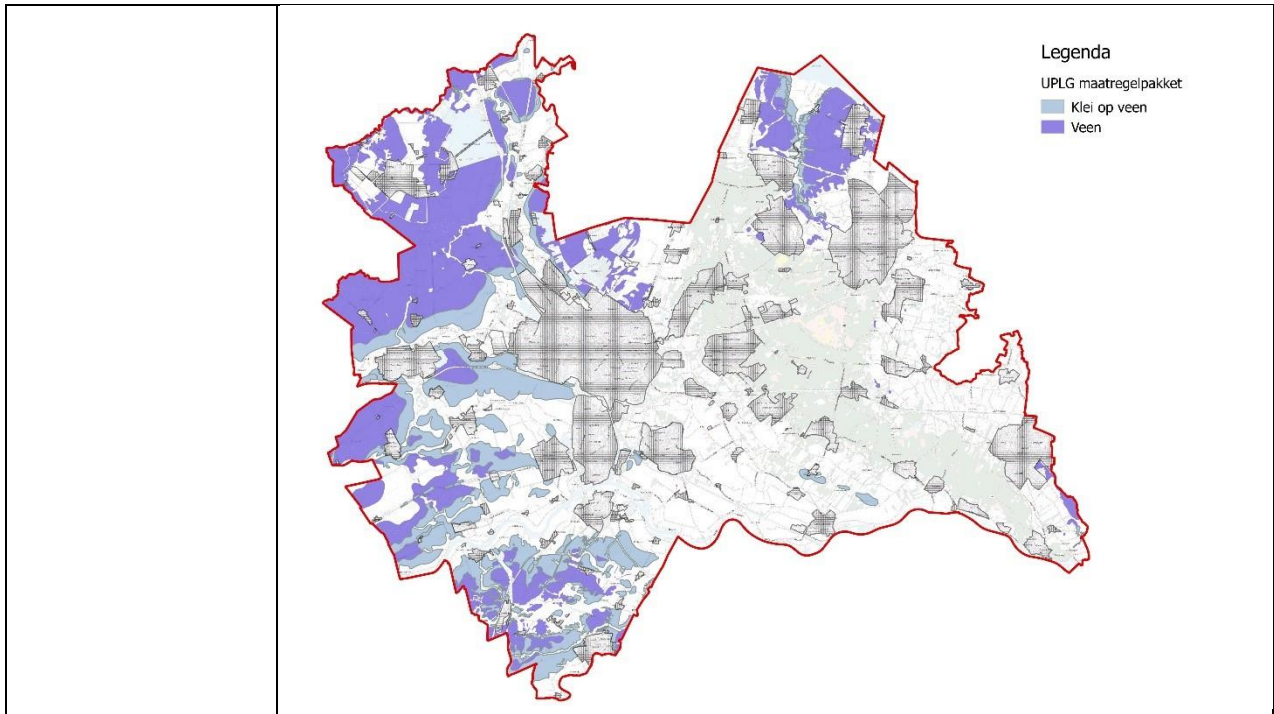
Maatregelpakket 2: Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden

April 2024

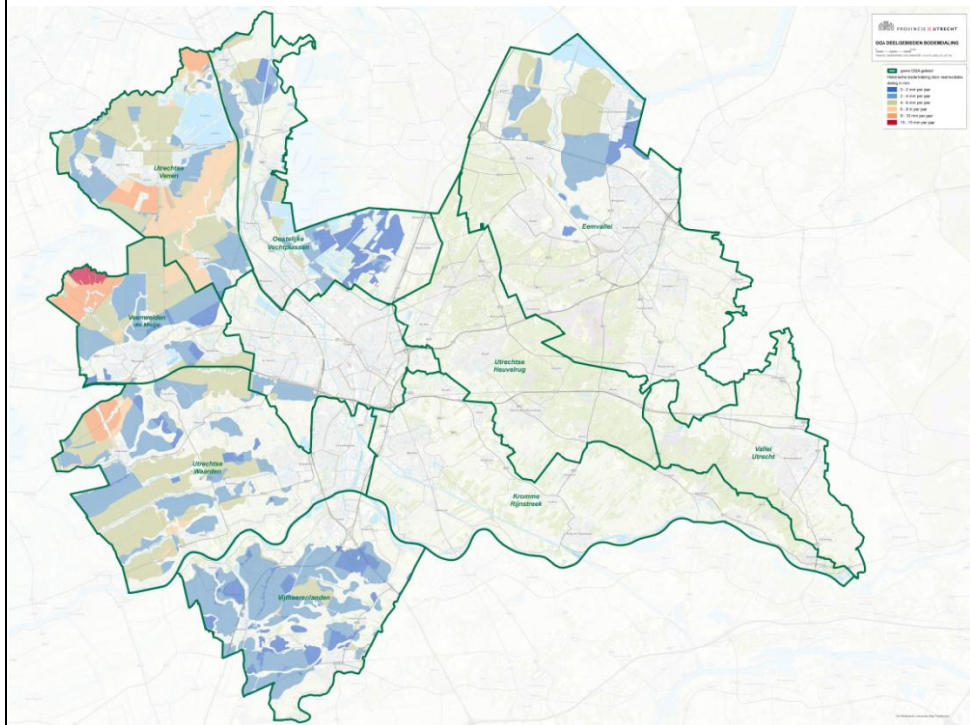
Aanvraagformulier Maatregelpakket 2

1. Algemene onderdelen

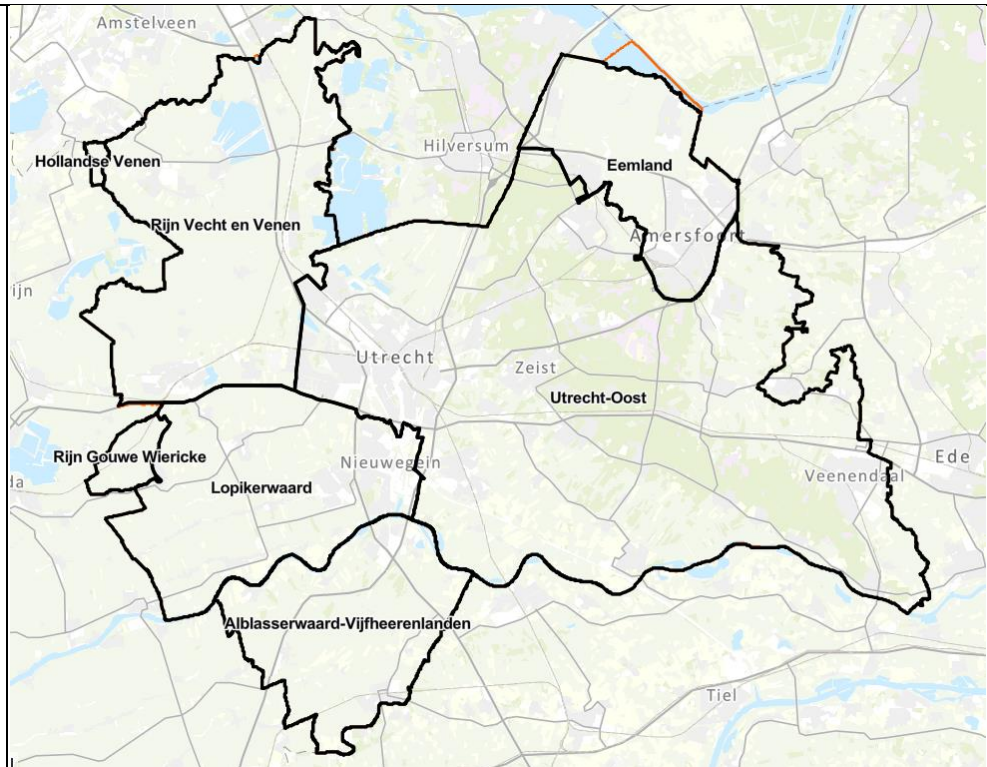
Naam	Maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden
Hoofdaanvrager	Aanvrager: Provincie Utrecht Contactgegevens: landelijkgebied@provincie-utrecht.nl
Deelnemende partijen	Afhankelijk van het deelproject, type maatregelen en gebied kan dat zijn: - Provincie Utrecht - Bestuurlijke begeleidingsgroepen in deelgebied (gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties) - Agrarische collectieven - Grondeigenaren - Waterschappen
Gebied / locaties	<p>Dit maatregelpakket heeft betrekking op de veenweidegebieden (veengronden in agrarisch gebruik) in de provincie Utrecht. Van de in totaal negen deelgebieden als onderdeel van het UPLG, hebben zes deelgebieden veenweiden.</p> <p>Het gaat om de volgende zes deelgebieden (zie kaart 2):</p> <ol style="list-style-type: none">1. Oostelijke Vechtplassen2. Utrechtse Venen3. Veenweiden de Meije4. Utrechtse Waarden5. Vijfheerenlanden6. Eemvallei (noorden van dit deelgebied 'de Eempolder') <p>In het UPLG is een uitgebreide beschrijving per deelgebied opgenomen.</p> <p>Ca. een derde van de provincie Utrecht bestaat uit veengrond (in het westelijk en noordoostelijk deel van de provincie, zie onderstaande kaartjes). Hier daalt de bodem door oxidatie van het veen op veel plekken tussen 2 en 10 mm per jaar. De zakkende veenbodem leidt zonder maatregelen tot problemen zoals hogere kosten voor het waterbeheer, ongewenste uitstoot van broeikasgassen en uitspoeling van nutriënten.</p> <p>Het veranderend klimaat met extreme weersituaties vraagt om het natuurlijk bodem- en watersysteem leidend te maken. Het beleid in de Regionale Veenweide strategie (RVS) en het UPLG, ondersteund door de kamerbrief Water en Bodem sturend (WBS) is om bodemdaling tegen te gaan door te vernatten, maar ook om afhankelijkheid van rivierwater te verkleinen. Verhogen van grondwaterstanden vraagt juist extra water, én zorgt voor meer kans op wateroverlast, én voor (tijdelijke) verslechtering van waterkwaliteit. Een oplossing zal hoe dan ook meer ruimte voor water vragen.</p> <p>Het aantal hectare landbouwgronden met veenbodems (waarop het klimaatakkoord betrekking heeft) is netto (zonder erven, waterlopen en wegen) 16.502 hectare (RVS 2022). Binnen Utrecht willen wij daarbovenop ook maatregelen nemen tegen broeikasuitstoot op gronden met klei-op-veen, netto 9.055 ha (RVS 2022). Kaart 1 hieronder laat zien waar deze type veengronden zich bevinden in de provincie. Dit pakket bevat maatregelen voor beide.</p>

Kaart 1: De Klei-op-veen gebieden en de veenbodems met voornamelijk veen in de provincie Utrecht.

Kaart 2: De negen deelgebieden met onderliggend de mate van bodemdaling berekend over de periode tussen ca. 1960 en ca. 2018. De zes deelgebieden met bodemdaling zijn onderdeel van dit maatregelpakket.

Kaart 3: Werkgebieden agrarische collectieven

Samenvatting

Er zijn veel opgaven voor de veenweidegebieden, die integraal en gebiedsgericht opgepakt moeten worden. Door daar integraal naar te kijken kan de synergie tussen de opgaven benut worden. Opgaven kunnen gestapeld worden waar mogelijk, maar ook moeten keuzes gemaakt worden, want niet alles kan overal in de veenweiden. We gaan hierbij uit van de bodem (het soort veen en de hoogteligging binnen het peilvak) en het watersysteem.

Naar aanleiding van de Osingabrief van 24 oktober 2023 en de WEcR-I appreciatie van 12 januari 2024, hebben wij dit maatregelpakket aangescherpt, aangepast en aangevuld. Zo werd er vanuit de Osingabrief inzicht gevraagd wat er in elk van de deelgebieden op de planning staat. Daarnaast was de aanbeveling om de maatregelen verder te concretiseren en deze beter te relateren aan de VHR-opgaven. Vanuit de WEcR-I appreciatie van dit maatregelpakket zijn er met name verbeteruggesties benoemd rondom de verduidelijking van doelbereik en verdere uitwerking van iedere maatregel.

De maatregelen die wij opnemen voor dit pakket zijn conform de maatregelen die vallen onder WEcR-I. Wij hebben het maatregelpakket van juli 2023 als basis genomen en hier verdiepende elementen in verwerkt naar aanleiding van de aanbevelingen van de Osingabrief en de WEcR-I appreciatie. In de tabel hieronder staan de maatregelen voor dit pakket. Ten opzichte van het maatregelpakket dat juli 2023 was ingediend zijn de maatregelen geconcretiseerd per deelgebied en gekoppeld aan de VHR-doelstellingen. Bij de selectie van de maatregelen hebben we uitsluitend gekozen voor maatregelen die wij het meest kansrijk beschouwen voor de termijn van 2024 t/m 2026.

Maatregel (cf. WEcR-I)	Specificatie bij maatregel
1. Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03-jul23)	1a. Integrale gebiedsprocessen
	1b. Verhoging (zomer)grondwaterstanden

		1c. Aanleg natuurvriendelijke oevers
		1d. Aanleg/optimaliseren van kruidenrijk grasland en verhogen bodemkwaliteit
	2. Aankoop en afwaardering (Ut-06-01-jul23)	2a. Aankoop/afwaardering verhoging (grond)waterstand
		2b. Aankoop/afwaardering vogelgrasland (VHR-natuur)
		2c. Aankoop/afwaardering grond weidevogelgebieden (VHR-agrarische natuur)
		2d. Transitiebudget zwaar beheer weidevogels
		2e. Transitiebudget uitbreiding zwaar beheer
	3. Aanpassen watersysteem (Ut-06-02-jul23)	3a. Verwijderen en vervangen bruggen veenweidegebied
		3b. Watermaatregelen UPLG Pilot Parel Spengen
	4. Kennis en innovatie (Ut-06-04-jul23)	4a. Ruimtelijke verkenning watervraag
		4b. Kreeftenpilots
		4c. Onderzoek ijzerzandfilters en waterkwaliteit
	<p>De geselecteerde maatregelen zijn gericht op de verschillende doelen die vallen binnen de veenweidegebieden. Zo gaat het om het verhogen van grondwaterstanden -in met name de zomer- om bodemdaling en veenoxidatie te reduceren (klimaat). Hierbij zetten we in op een mix van maatregelen waarbij waterinfiltratiesystemen en het verhogen van slootpeilen een belangrijk onderdeel vormen en waarbij we ook kijken naar mitigerende maatregelen om negatieve effecten op waterkwaliteit (uitspoeling en afkalving oevers) te voorkomen. Daarnaast bevat dit pakket een set van maatregelen voor het realiseren van weidevogelgebieden (agrarische natuur) in het kader van de VHR-doelen en Aanvalsplan Grutto, waarbij af/herwaardering van gronden het vliegwiel vormt om beweging te krijgen. Tot slot bevat dit pakket een uitwerking van de GBDA in de vorm van natuurvriendelijke oevers, ten behoeve van onder andere waterkwaliteit (KRW).</p> <p>Er zijn nog veel (praktijkgerichte) vragen in de veenweiden waarop een antwoord nodig is. Hiervoor is een onderzoekcomponent opgenomen in het maatregelen pakket.</p>	
Kosten en dekking	<p>Voor de begroting van het maatregelpakket van juli 2023, hebben wij de begroting gebruikt van de RVS. De begroting onderstaand wijkt daarvan af vanwege de verwerking van de verbetersuggesties en aanbevelingen afkomstig uit de Osingbrief en de WEcR-I appreciatie.</p>	
	Maatregel	Kosten (in mln) ex btw

	1. Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03)	€ 33,21	
	2. Aankoop en afwaardering (Ut-06-01)	€ 38,37	
	3. Aanpassen watersysteem (Ut-06-02)	€ 2,42	
	4. Kennis en innovatie (Ut-06-04)	€ 3,19	
	In totaal zijn de kosten Transitiefonds 2024 t/m 2026 (excl. btw, met indexatie voor 2025, 2026): € 77,19 miljoen		
	Dit is als volgt over 2024 t/m 2026 verdeeld:		
	Maatregel	Kosten 2024 in mln ex btw	Kosten 2025 in mln ex btw
	1. Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03)	€ 4,59	€ 14,07
	2. Aankoop en afwaardering (Ut-06-01)	€ 10,62	€ 13,59
	3. Aanpassen watersysteem (Ut-06-02)	€ 0,58	€ 0,92
	4. Kennis en innovatie (Ut-06-04)	€ 0,83	€ 1,20
	Totaal	€ 16,62	€ 29,72
	Zie "bijlage 2.1 Kostenraming" voor een nadere uitwerking van de kosten en dekking.		
Bijlagen	Bijlage 2.1 Kostenraming Bijlage 2.2 Maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden (jul23) Bijlage 2.3 Begroting maatregel 1a Bijlage 2.4 Kosten en achtergrond maatregel 1b		

2. Analyse en opgaven

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	<p>Met de komst van het NPLG komen in de veenweiden verschillende opgaven samen. De opgave is verbreed van een sectorale klimaatopgave, naar een integrale gebiedsopgave, waarbij kansen, naast het reduceren van bodemdaling en broeikasgasuitstoot uit de veenbodem, ook benut worden op het gebied van Water en Natuur.</p> <p>De zes deelgebieden met veenweidegebieden zijn bewust samen onderdeel van dit maatregelpakket aangezien zij grotendeels dezelfde NPLG-opgaven hebben. Het is van belang dat we de gebieden met gedeelde opgaven, in samenhang benaderen zodat er goed afgestemd kan worden tussen de gebieden wat waar het beste kan worden gerealiseerd.</p> <p>Met dit pakket richten wij ons met name op de Water, Natuur en Klimaat opgaven en de VHR-doelen. Water en Bodem sturend vormt een de rode draad door het maatregelpakket. De overige opgaven, die voor Natura 2000 gebieden, landbouw en</p>
---	---

de NNN & Bossenstrategie, gelden ook in het veenweidegebied maar worden in de overige maatregelpakketten uitgewerkt.

- KRW: schoon water we zetten ons maximaal in dat in 2027 de grondwater- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de doelen (ecologische doelen en wettelijke normen voor stoffen) zoals vastgelegd in de Kaderrichtlijn Water.
- Klimaatbestendig water- en bodemsysteem: we zetten in op lokaal en (boven)regionaal meer water vasthouden en bufferen voor tijden van droogte. Omgaan met piekbuien: we zetten in op lokaal meer ruimte voor het opvangen van water bij piekbuien en op enkele zoekgebieden voor regionale piekberging.
- Vermindering broeikasgasuitstoot uit veen: we zetten in op vermindering broeikasgasuitstoot veenbodems door het tegengaan van oxidatie van veen. We zetten op de korte termijn in op bewezen effectieve maatregelen met oog voor het voorkomen van lock-ins op de langere termijn.
- VHR-doelen: voor dit pakket richten wij ons op vogelgraslanden (natte natuur) en open grasland (agrarische natuur).
- Groenblauwe-dooradering (GBDA): we zetten ons maximaal in voor het realiseren van 10% groenblauwe dooradering in 2030 in het landelijk gebied. In de veenweidegebieden richten we ons hierbij vooral op het ecologisch inrichten en beheren van oevers met het oog op biodiversiteit, waterkwaliteit en stevige oevers die bestand zijn tegen hogere slootpeilen.

Er zijn meerdere maatregelpakketten die worden ingediend door de provincie Utrecht. Het is van belang de samenhang tussen dit pakket en die andere pakketten te duiden. Onderstaand zijn de pakketten die ook maatregelen hebben voor de veenweiden deelgebieden, maar met een andere scope:

Maatregelpakket Groenblauwe Linten, Scheggen en Boerensloten:

Dit maatregelpakket richt zich sterk op de GBDA van de provincie Utrecht en de verbindingen tussen stad-land. In het veenweidepakket nemen wij ook maatregelen op voor GBDA, namelijk de aanleg van natuurvriendelijke oevers (maatregel Ut-06-03-1c) in de desbetreffende gebieden. Voor de bijdrage aan het doelbereik van GBDA en KRW is het van belang dat oevers en watergangen goed beheerd en in stand gehouden worden. Het ecologisch beheer van de (boeren)sloten wordt niet meegenomen in het veenweidepakket. Dit is opgenomen in het pakket van de Groenblauwe Linten, Scheggen en Boerensloten (Ut-01). Dit pakket is noodzakelijk voor doelbereik samen met het onderliggend maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden.

Maatregelpakket Natuurdoelanalyse Natura 2000 gebieden:

In de deelgebieden met veenweiden vallen ook een aantal Natura 2000-gebieden. Maatregelen voor deze gebieden en de overgangszones rondom de Natura 2000-gebieden zijn opgenomen in het maatregelpakket Natuurdoelanalyse Natura 2000-gebieden (Ut-04).

Maatregelpakket Landbouw

Dit is een generiek maatregelpakket dat maatregelen betreft gericht op doelsturing. Deze maatregelen richten zich op de agrarische bedrijven in de gehele provincie Utrecht. Het belangrijkste instrument hiervoor is de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw (UMDL) die met een set KPI's agrariërs inzicht geeft om te kunnen sturen op emissies in hun bedrijfsvoering. Hiermee in samenhang wordt ingezet op voer- en

	<p>managementmaatregelen, door middel van kennisoverdracht, kennisontwikkelingen en investeringsubsidies. Zo kunnen agrariërs snel aan de slag om hun bedrijfsvoering te verduurzamen en een aantal belangrijke emissies reduceren; ammoniak, nutriënten uit- en afspoeling en broeikasgassen. Daarnaast zet Utrecht in op de ondersteuning door de Vraagbaak landbouw (1 loketfunctie voor agrariërs), ondersteuning van ontwikkeling van duurzame bedrijfsplannen en pilots gericht op natuurinclusieve landbouw in overgangsgebieden en prioritaire gebieden.</p> <p>Het maatregelpakket landbouw (Ut-03) is faciliterend voor het maatregelpakket veenweiden en draagt bij aan het doelbereik hiervan.</p>
<p>Eventueel ontbrekende informatie</p>	<p><u>Deltabeslissing Zoetwater en ruimtelijke verkenning watervraag door Deltaregio Centraal Holland</u></p> <p>Het verhogen van grondwaterstanden in het veenweidegebied leidt tot extra watervragen, waaronder een grotere zoetwatervraag. Tegelijkertijd vraagt Water en Bodem sturend om minder afhankelijk te worden van gebiedsvreemd inlaatwater, en neemt de hoeveelheid beschikbaar water in de rivieren af door klimaatverandering. In 2026 komt er een herijking van de Deltabeslissing over de landelijke zoetwaterverdeling. Daarvoor is het nodig om te onderzoeken hoeveel extra zoet water alle Deltaregio's nodig hebben, én hoeveel zoet water binnen het eigen gebied kan worden geconserveerd. In het UPLG is opgenomen dat we gaan zoeken naar regionale waterbuffering. Daarom wordt een 'Ruimtelijke verkenning watervraag' opgepakt binnen de nieuwe Deltaregio Centraal Holland, maar deze is nog in opbouw wat betreft capaciteit en organisatie. Daarom vragen we daarvoor ondersteuning, en tegelijkertijd is deze informatie hard nodig als inbreng voor de afweging in de Deltabeslissing én voor ruimtelijke keuzes voor de lange termijn in het veenweidegebied. In de tussentijd gaan we ervan uit dat de extra watervraag van de vernatting in de komende jaren beschikbaar is in het hoofdwatersysteem.</p> <p><u>Ruimtelijk doorvertalen VHR-opgaven</u></p> <p>De VHR-opgaven als opgenomen in het concept ULPG zijn nog niet doorvertaald naar de Utrechtse deelgebieden. Uitzondering hierop is de opgaven voor open grasland en vogelnatuur omdat deze opgave samenvalt met het Aanvalsplan Grutto.</p> <p><u>Ruimtelijk doorvertalen waterberging, waterconservering, verdergaande vernatting</u></p> <p>In het UPLG is opgenomen dat ruimte gezocht moet worden voor het opvangen van piekbuien, die door klimaatverandering vaker voorkomen. Daarnaast neemt de kans op wateroverlast ook toe door vernatting van het veen. Er zijn enkele grotere zoekgebieden voor waterberging, waarvan de status nog niet definitief is, en tegelijkertijd wordt ook nagedacht over het aanwijzen van 'vasthoudpolders'. Daarvoor wordt een onderzoek gestart binnen Centraal Holland, dus dit is ook ruimtelijk nog niet duidelijk. Ook speelt het vraagstuk hoe om te gaan met de grotere kans op wateroverlast op landelijk niveau (o.a. UvW, Regiegroep Veenweide). In de tussentijd proberen we in de gebiedsprocessen alvast aan oplossingen te werken, door in gesprek te gaan over het aanpassen van het landgebruik in de laagste delen.</p> <p><u>Doorvertaling UPLG-doelen naar deelgebieden</u></p> <p>Voor de doorvertaling van UPLG-doelen is een eerste stap gemaakt door aan te geven welke doelen landen in de verschillende deelgebieden. De volgende stap is het kwantificeren en ruimtelijk vertalen van deze doelen.</p>
<p>Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma</p>	<p>De VHR-opgaven waren tijdens het opstellen van het Concept UPLG nog indicatief. In het ontwerp NPLG (15 december 2023) is de regionale verdeling van areaaluitbreiding per natuurtypen per provincie opgenomen. De VHR-doelen voor open grasland, dooradering en vogelgraslanden zijn nu meegenomen in dit maatregelpakket. We hebben hiervan een doorvertaling gemaakt wat de rest-opgave is voor Utrecht. In de twee tabellen hieronder is te zien wat de resterende opgaven zijn tot 2030.</p>

	AGRARISCH				
	Areaalopgave agrarisch voor 2030 [ha] (Zoals opgenomen in het NPLG)	Gerealiseerde oppervlakte in beheer (agrarisch) sinds 2019 [ha]	Nog te realiseren areaaluitbreiding agrarisch voor 2030 [ha]		
	Open graslandschap	8.000	2.546	5.454	
Dooradering	3.200	1.015	2.185		
	NATUUR				
	Areaalopgave natuur voor 2030 [ha] (Zoals opgenomen in het NPLG)	Gerealiseerde oppervlakte natuur sinds 2019 [ha]	Nog te realiseren areaaluitbreiding natuur voor 2030 [ha]		
	Rivier- en moeraslandschap (N01.03)	6	0	6	
	Moerassen (N05)	82	45	37	
Vogelgraslanden (N13)	600	71	529		
	In dit pakket richten wij ons met name op het VHR-doel agrarische natuur (open grasland en dooradering) en op het realiseren van VHR-doel vogelgraslanden (natuur). De moerasnatuur (tot 2030) past binnen de NNN-opgave dus deze nemen we niet mee in dit maatregelenpakket.				
Meekoppelkansen en -doelen	<p>In de gebieds-/polderprocessen wordt vaak bepaald welke meekoppelkansen er liggen in een gebied. Gebiedspartijen kunnen hiervoor doelen/opgaven inbrengen. Bijvoorbeeld op het gebied van duurzame energieopwekking, recreatie maar ook op het invulling geven van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) liggen er kansen om meerdere doeleinden te benutten met een maatregel. Zo kan bijvoorbeeld vernatting van inundatiegebieden van de Waterlinies bijdragen aan cultuurhistorische waarde en beleving daarvan in het gebied.</p> <p>Verder hebben hogere grondwaterstanden om de bodemdaling te remmen een positief effect op het verminderen van (funderings)schade aan gebouwen en infrastructuur.</p>				

3. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p>Maatregel 1. Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03-jul23)</p> <p>In het UPLG is de keuze gemaakt voor een gebiedsgerichte aanpak. Een Utrechtse aanpak, die in het verleden succesvol is gebleken. Samen met direct betrokkenen werken aan opgaven. In de gebieds-/polderprocessen is ruimte om aan te sluiten bij de passie en het vakmanschap van de agrarische ondernemers. Zo ontstaat beweging om te komen tot een gezamenlijk plan met concrete maatregelen. In de gebieds-/polderprocessen wordt daarom de komende drie jaar sterk ingezet op de weidevogeldoelen waaraan maatregelen voor het tegengaan van uitstoot van broeikasgassen door verhoging van waterpeil (Ut-06-02), extensiveren, verbeteren waterkwaliteit en versterking van de biodiversiteit gekoppeld zijn. Met name maatregel afwaardering (Ut-06-01) is hierin een belangrijke sleutel. Daarnaast is onderzoek van groot belang om op middellange termijn de juiste stappen te kunnen zetten (Ut-06-04).</p>
-------------------------------------	---

De aanpak via gebieds-/polderprocessen is succesvol omdat direct betrokken meedoen in het proces. Er is ruimte voor maatwerk en er kan worden meebewogen met de doelen vanuit een gebied. Dit is enerzijds de kracht maar anderzijds een zwakte omdat hiermee het doelbereik uit het oog verloren kan worden. Om dit risico te beheersen worden er in dit maatregelpakket heldere doelen opgenomen (in aantallen, ha, km) en is een governance structuur ontwikkeld waarbij twee Regionale Stuurgroepen (Utrecht Oost en Utrecht West) sturen op de uitvoering, de voortgang en het doelbereik van het UPLG. Uitgebreide beschrijving van deze governance structuur is te vinden in hoofdstuk 3 "Besluitvorming en betrokken partijen".

In de WEcR-I appreciatie wordt gewezen op de mogelijke risico's van vernattingmaatregelen op de bedrijfsvoering van omliggende bedrijven. En adviseert een uitgebreidere risicoanalyse die leiden tot passende beheersmaatregelen. De westelijke veenweideprovincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht onderschrijven de noodzaak van een dergelijk onderzoek. Gezamenlijk hebben zij het initiatief genomen voor de verkenning van de impact van grondwaterpeilopzet in de veenweiden. De mogelijke risico's voor huidig grondgebruik en agrarisch verdienvermogen worden meegenomen in dit onderzoek dat in 2024 wordt afgerond.

De opgaven voor het veenweidegebied zijn zo groot dat in de WEcR-I appreciatie terecht wordt opgemerkt dat in de uitwerking van de maatregelen meer aandacht nodig is voor de sociaaleconomische impact van de maatregelen. Aan het einde van dit hoofdstuk bij "Sociaaleconomische en Neveneffecten" wordt dit verder toegelicht.

Maatregel 1a: Integrale gebieds-/polderprocessen

In het UPLG is de keuze gemaakt voor een gebiedsgerichte aanpak. Hiervoor is de provincie onderverdeeld in 9 deelgebieden; waarvan 6 liggen in veenweiden (zie kaart 2). In samenwerking met gebiedspartijen/organisaties wordt voor elk deelgebied een gebiedsagenda opgesteld waarin de UPLG-doelen, aanpak en maatregelen worden opgenomen. De daadwerkelijke uitvoering vindt plaats in polders, peilvakken of andere logische eenheden veelal op initiatief van boeren, waterschap of agrarische collectieven. Hiervoor lopen al gebieds-/polderprocessen en worden nog nieuwe gebieds-/polderprocessen opgestart.

In onderstaand voorbeeld van de UPLG-pilot "Parel Spengen", komen in de gebieds-/polderprocessen de maatregelen (integraal) samen. Er wordt gewerkt aan doelbereik d.m.v. vermindering van broeikasgassen door WIS in combinatie met een hoog slootwaterpeil, door de aanleg van natuurvriendelijke oevers (GBDA), een robuust watersysteem (WaBos) en een toename van weidevogelgebieden (VHR). Een groter doelbereik kan worden gehaald als de maatregel levendige boerensloten eveneens wordt uitgevoerd (zie maatregelpakket Ut-01, "Groenblauwe Linten, Scheggen en Boerensloten").

UPLG Pilot Parel Spengen

In polder Spengen hebben boeren via een eerder IBP-project een toekomstvisie gemaakt. Hierin zijn ambities uitgesproken over extensiveren, meer weidevogelgrasland, stikstofreductie, duurzaam vastleggen en hoog sloot/grondwaterpeil (reeds WIS aangelegd in de polder). De volgende stap is een polderplan voor wat concreet uitgevoerd kan worden met als doel toekomstbestendige bedrijven die bijdragen aan de maatschappelijke doelen. Om te leren hoe we dit doen met elkaar is de UPLG-pilot ontstaan. In dit plan worden de UPLG-opgaven bij de kop gepakt.

Met behulp van grond van stoppers en een kavelruil leidt dit tot de volgende maatregelen:

Op en langs de percelen:

- Toename van weidevogelgrasland (VHR)
- Hoog sloot- en grondwaterpeil (drooglegging ca. 35 cm) (CO2 reductie en remming bodemdaling)
- Acceptatie wateroverlast bij piekbuien (bodem en water sturend)
- Aanleg natuurvriendelijke oevers en natuurvriendelijk onderhoud (biodiversiteit en groenblauwe dooradering)

Op de bedrijven

- Reductie stikstof 46% door vermindering veestapel polderbreed (stikstofreductie)
- Aanpassing NB vergunning naar huidige situatie (duurzame landbouw)
- Oplossing PAS-melders
- Toename grondareaal en deels herwaardering (duurzaam bedrijfsvermogen)

Uit de Pilot is naar voren gekomen dat er kansen liggen voor doelbereik op gebied natuur, water, klimaat en VHR-doelen door af/herwaardering voor weidevogelgraslanden en voor wateroverlast/berging als gevolg van vernatting voor vermindering uitsloot broeikasgassen (Ut-06-01 /Ut-06-03). Dat we stappen kunnen zetten, maar nog niet alles weten (Ut-06-04). Deze inzichten zijn verwerkt in dit maatregelpakket.

Kortom, de maatregelen binnen dit maatregelpakket vormen een samenhangend geheel dat belangrijk is voor het halen van het doelbereik op de verschillende onderdelen. Binnen de gebieds/polderprocessen (Ut-06-03) is ruimte om in te spelen op de energie die leeft in een gebied. Het is geen blauwdruk. Binnen de polderprocessen is ruimte om met elkaar te zoeken naar maatwerk. Randvoorwaarde voor het slagen van polderprocessen is draagvlak, de mogelijkheid van af-en herwaardering van (blijvende) agrarische gronden en net verdienvermogen (Ut-06-01).

In de periode tot met 2026 wordt ingezet op de volgende gebieds-/polderprocessen per deelgebied:

Deelgebied	Naam	Fase/status
Oostelijke Vechtplassen	• Gebiedsproces behorend bij opstellen Gebiedsagenda	Gestart
	• Polderproces Baambrugge Oostzijds	In uitvoering
	• Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen	Gestart
	• Proces agrarische ondernemers in Natura 2000 gebied	Nog te starten
Utrechtse Venen	• Gebiedsproces behorend bij opstellen Gebiedsagenda	Gestart
	• Polderproces Spengen	Gestart
	• Polderproces De Tol	Gestart
	• Polderproces 1e bedijking	Verkenning
	• Polderproces 2e en 3e bedijking	Verkenning*
	• Groot Wilnis Vinkeveen/Marickenland	Verkenning
	• Groot Mijdrecht Noord Oost	Gestart
	• Waardassacker, Botshol, Nellestein	Gestart
• Ronde Hoep provincie N-H, voortouwnemer stikstof	Gestart	

Veenweiden de Meije	<ul style="list-style-type: none"> Gebiedsproces behorende bij opstellen Gebiedsagenda Polderproces Zegveld-Noord Polderproces Oud Kamerik Polderproces Kamerik Mijzijde Polderproces Meije 	Gestart Nog te starten Gestart Nog te starten Nog te starten
Utrechtse Waarden	<ul style="list-style-type: none"> Gebiedsproces behorend bij opstellen Gebiedsagenda Polderproces Polsbroek Proces Oudewater Polderproces Westeinde Waarder Polderproces Montfoort 	Gestart Gestart Gestart Verkenning
Vijfheerenlanden	<ul style="list-style-type: none"> Gebiedsproces behorend bij opstellen Gebiedsagenda 	Gestart
Eemvallei	<ul style="list-style-type: none"> Gebiedsproces behorend bij opstellen Gebiedsagenda 	Gestart

Tabel 1: Overzicht van polder- en gebiedsprocessen die op de planning (gaan) staan t/m 2026.

* In deze fase wordt bij gebiedspartijen in de gebied/polder geïnventariseerd welke vraagstukken er liggen en of er draagvlak is voor het opstarten van een gebieds-/polderproces

Kosten:

Maatregel 1a: Integrale Gebiedsprocessen	Kosten (euro)	Opmerking
Gebiedsprocessen in 6 deelgebieden	2.400.000	€ 400.000 per deelgebied/ jaar
Totaal (2025 en 2026)	4.800.000	

Voor 2024 hebben wij eigen middelen ingezet. Zie voor een specifiekere kostenraming bijlage 2.3 Begroting maatregel 1a.

Instrumenten:

Belangrijk instrument voor het slagen van de gebieds-/polderprocessen is de mogelijkheid om blijvende agrarische grond met een gebruiksbeperking te kunnen realiseren. Hiermee kunnen aangekochte gronden maar ook gronden onder een blijvend bedrijf worden af/hergewaardeerd. Dit geeft de ondernemer financiële ruimte om maatregelen te nemen die bijdragen aan de doelen (zie maatregel Ut-06-01).

Een ander belangrijk instrument is procesgeld voor het inzetten van procesbegeleiders, projectleiders, doen van onderzoek en het inschakelen van onafhankelijke experts en vertrouwenspersonen voor keukentafelgesprekken over zoiets gevoeligs als grond (af/herwaardering, stoppers en daardoor mogelijkheden om te ruilen e.d.)

Tot slot het beschikbaar komen van verschillende beheerpakketten voor groene- en blauwe diensten met voldoende financiering om de toename van deelnemers mogelijk te maken is randvoorwaarde (Ut-06-02/2c,2d).

Afwentelrisico's:

- Niet alle polders zullen waarschijnlijk evenredig bijdragen aan de doelen. Dit kan leiden tot extra opgaven in andere polders of deelgebieden;

- Gebieds-/polderprocessen worden gezien als het antwoord voor alle opgaven in het buitengebied. De veelheid aan opgaven kan leiden tot vertraging of zelfs stilvallen van processen;
- Bij meekoppelkansen moet kritisch gekeken worden naar de invloed op het proces; wat kunnen deelnemers nog dragen zonder het overzicht te verliezen.

Monitoring:

De Regionale Stuurgroepen Utrecht Oost en Utrecht West monitoren het doelbereik en sturen waar nodig bij (voor toelichting zie hoofdstuk 3). In het deelgebied wordt door middel van een gebiedsagenda en een dashboard de voortgang van het proces en op uitvoering van maatregelen gemonitord. Input hiervoor komt vanuit de gebieds-/polderprocessen via de provinciale gebiedscoördinatoren die hierin de 'linking-pin' zijn.

Maatregel 1b: Verhoging van (zomer)grondwaterstanden

Hogere (zomer)grondwaterstanden zijn bewezen effectief om de oxidatie van veen (en de daarmee gepaarde CO2 uitstoot) te beperken. Er zijn verschillende maatregelen die genomen kunnen worden om de bodemdaling via oxidatie van veen tegen te gaan. Veel daarvan zijn nog in een te experimenteel stadium om nu al toe te passen. Het gaat dan om maatregelen zoals greppelinfiltratie, druppelinfiltratie en klei-in-veen. Aangezien deze technieken nog geen bewezen doelbereik hebben, richten wij ons in dit maatregelpakket op de aanleg van waterinfiltratiesystemen (Actieve WIS + Passieve WIS) en/of het verhogen van de slootpeilen. Dit is een techniek die al enige tijd is getest door het NOBV en die effectief is gebleken. Over deze maatregel is daardoor ook het meest bekend qua kosten per hectare. Bij blijvend duurzaam landbouwkundig gebruik is het (meestal) te beschouwen als een no regret-maatregel (mits goed uitgevoerd en beheerd) voor de reductie van de uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems.

Ten behoeve van het voorkomen van negatieve effecten op het watersysteem moet deze maatregel in samenhang gezien worden met:

- Het beschikbaar zijn van voldoende (zoet) water bij grote opschaling van deze maatregel. Dit is als kennisleemte in dit stuk opgenomen, en we vragen ondersteuning bij de invulling daarvan (Ut-06-04). Vooralsnog kan ervan uitgegaan worden dat tot 2026 nog water uit het hoofdwatersysteem beschikbaar is. De periode hierna is afhankelijk van de Deltabeslissing Zoetwater in 2026.
- Het creëren van extra ruimte voor water, bijvoorbeeld door natuurvriendelijke oevers, of andere afspraken over wateroverlast (omdat de kans daarop toeneemt als de slootpeilen worden verhoogd).
- Maatregelen of voorwaarden die uitspoeling van veenbodem (nutriënten) naar slootwater voorkomen of reduceren zoals stevige begroeide oevers en ijzerzandfilters bij toepassing van WIS. We vragen ondersteuning voor kennisontwikkeling van het toepassen daarvan (Ut-06-04).

Definitieve en mogelijke gebiedsprocessen waarin de (zomer)grondwaterstanden worden verhoogd met WIS t/m 2026:

<u>Deelgebied</u>	<u>Hectaren</u>	<u>Fase/status</u>
Oostelijke Vechtplassen - Polder Mijnden	40: 20 PWIS 20 AWIS	Planfase

	Utrechtse Venen - Groot Wilnis-Vinkeveen - Waardassackerpolder	900 PWIS 179 AWIS	In uitvoering Subsidieaanvraag in behandeling PU
	Veenweiden de Meije - Oud-Kamerik - Kamerik-Mijzijde - Zegveld Noord	200 AWIS 350: 175 PWIS 175 AWIS PM	Gereed voor subsidieaanvraag Nog te starten Nog te starten
	Utrechtse Waarden - Polsbroek - Oudewater	150: 75 PWIS 75 AWIS 150: 75 PWIS 75 AWIS	Planfase Planfase
	Vijfheerenlanden	-	-
	Eemvallei	-	-

Naast de plannen voor de aanleg van PWIS ofwel AWIS, zijn er ook plannen voor het alleen verhogen van de slootpeilen.

Peilverhoging zonder WIS:

<u>Deelgebied</u>	<u>Hectaren</u>	<u>Fase/status</u>
Oostelijke Vechtplassen - Polder Mijnden (peilverhoging naar 30cm -mv)	60	Planfase
Utrechtse Venen - Spengen (peilverhoging naar 32 cm -mv)	200	Planfase
Veenweiden de Meije	-	-
Utrechtse Waarden	-	-
Vijfheerenlanden	-	-
Eemvallei	-	-

Aanvullend wil het agrarisch collectief Rijn, Vecht en Venen 60 hectare AWIS aanleggen. Met AWIS kan men het grondwaterpeil flexibel beheren en dit is wenselijk voor de weidevogels.

Overzicht (in ha)

- PWIS: 1245
- AWIS: 784
- **Totaal: 2029**

Kosten:

Maatregel 1b: Verhoging (zomer) grondwaterstanden	Kosten (euro)	Opmerking
Aanleg PWIS in 3 deelgebieden	4.357.500	1245 ha x € 3.500 per ha
Aanleg AWIS in 3 deelgebieden	5.068.000	724 ha x € 7.000 per ha
Aanleg AWIS voor Plas-dras	420.000	60 ha X € 7.000 per ha
Watersysteemaanpassing voor aanleg WIS	2.029.000	2029 ha X € 1.000 per ha
Totaal	11.874.500	

Zie ook bijlage 2.4 voor een nadere toelichting.

Instrumenten:

Voor de aanleg van WIS is op dit moment subsidie beschikbaar van de provincie Utrecht (Subsidieregeling Beperking Bodemdaling) en van het Rijk (GLB Samenwerkingsmaatregel veenweiden).

Afwentelrisico's:

- Het verhogen van het zomerwaterpeil (aanleg WIS) zorgt voor minder ruimte voor het opvangen van water bij piekbuien. Hetgeen kan leiden tot wateroverlast en noodzaak tot extra afvoer van water. Dit willen we binnen de gebiedsprocessen tegengaan door tot een optimalere verdeling van landgebruik op hogere en lagere delen te komen. En daarnaast willen we het mitigeren door huidige knelpunten in de waterafvoer op te lossen (zie maatregel 3, Ut-06-02).
- Het verhogen van het grondwaterpeil veroorzaakt een extra zoetwatervraag waar vooralsnog niet door de gebieden/polders zelf in kan worden voorzien in drogere tijden. Hetgeen leidt tot een extra watervraag vanuit het landelijk zoetwatersysteem.
- Het verhogen van slootpeilen geeft risico op verweken en afkalven oevers en te hoge grondwaterstanden geven risico op versnelde uitspoeling van nutriënten en daarmee (tijdelijke) achteruitgang van de waterkwaliteit. Deze effecten kunnen beperkt of gemitigeerd worden (bijvoorbeeld door oeverversterking zoals opgenomen in maatregel 1c en via oeverbeheer in het maatregelpakket Groenblauwe Linten, Scheggen en Boerensloten).

Monitoring:

De Regionale Stuurgroepen Utrecht Oost en Utrecht West monitoren het doelbereik en sturen waar nodig bij (voor toelichting zie hoofdstuk 3). In het deelgebied wordt door middel van een gebiedsagenda en een dashboard de voortgang van het proces en op uitvoering van de geplande maatregel gemonitord. Input hiervoor komt vanuit de gebieds-/polderprocessen via de provinciale gebiedscoördinatoren die hierin de 'linking-pin' zijn.

De monitoring van de reductie van de uitstoot van broeikasgassen vindt landelijk plaats via SOMERS. Provincies leveren informatie aan bij LNV over in welke percelen maatregelen zijn genomen. Aan de hand hiervan wordt de reductie in uitstoot bepaald.

Maatregel 1c: Aanleg van natuurvriendelijke oevers

Natuurvriendelijke oevers (nvo) kunnen in bijna alle watergangen aangelegd worden en dienen meerdere doelen. Voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers richten we ons hier op sloten > 4 meter breed voor realisatie van het otternetwerk, om te kunnen bijdragen aan de groenblauwe dooradering (GBDA). Als onderdeel van dit pakket zal 14,7 km extra natuurvriendelijke oevers worden gerealiseerd in de veenweiden door of in samenwerking met de waterschappen HDSR en AGV. De oevers kunnen ook door agrariërs worden aangelegd en beheerd. We benutten de integrale gebiedsprocessen (Ut-06-03/1a) om hiervoor kansen te identificeren en realiseren.

Natuurvriendelijke oevers hebben een groot belang voor de waterkwaliteit en biodiversiteit, doordat er leef- en schuilgebied ontstaat voor verschillende planten en diersoorten, en er minder uit- en afspoeling van nutriënten en evt. gewasbeschermingsmiddelen (KRW) is doordat de oevers stevig begroeid zijn. Het beperkt tevens de schade aan oevers door de rivierkreeft en een stevig begroeide oever kalft minder snel af bij hogere of wisselende slootpeilen. Minder afkalving en bagger zorgen tevens voor minder methaanuitstoot uit de sloten. De oevers worden aangelegd in samenwerking met de grondeigenaren en waterschappen.

Kosten:

Vooraf is nog niet bekend welk aandeel door agrariërs aangelegd kan worden, en welk deel door de waterschappen of mogelijk landgoedeigenaren. We hanteren de kosten kentallen voor uitvoering door de waterschappen. Als het door agrariërs uitgevoerd wordt via de subsidieregeling kan het goedkoper, dan kunnen er meer kilometers worden aangelegd.

Maatregel 1c: Aanleg van natuurvriendelijke oevers	Kosten (euro)	Opmerking
Realisatie 14,7 km nvo	4.410.000	€ 300/m (5 m breed)
Grondaankoop 14,7 km	4.777.500	€ 325/m (5 m breed)
Beheer overbruggingsperiode	1.102.500	€ 37,5/m
Begeleiding 2025 en 2026	400.000	2 fte á € 100.000/jaar
Totaal	10.690.000	

Instrumenten:

Provincie Utrecht beschikt over een subsidieregeling voor kleine landschapselementen waar de aanleg van natuurvriendelijke oevers onderdeel van uitmaakt. Voor het aandeel natuurvriendelijke oevers dat wordt aangelegd door agrariërs kunnen deze via deze regeling naar de gebieden voor uitvoering. Voor de waterschappen kunnen de budgetten worden doorgezet via een opdracht.

Afwentelrisico:

Bij een toename van het aantal km natuurvriendelijke oevers moeten ook financiële afspraken gemaakt worden over het beheer. Anders bestaat het risico dat het beheer niet wordt uitgevoerd en hiermee de waarde van de natuurvriendelijke oever (deels) verloren gaat. Daarom is beheer meegeraamd. In het geval van agrariërs kan dit via het ANLb vergoed worden. Inzet is dat in de volgende GLB-periode de totale beheerarealen in de beheerpakketten en/of het beheerareaal van de waterschappen worden toegevoegd.

Monitoring:

Monitoring doelbereik van de groenblauwe dooradering wordt in 2024 opgezet door de provincie door aanpassing van de beleidsregels horende bij de Omgevingsverordening.

Maatregel 1d: Aanleg /optimaliseren van kruidenrijk grasland en verhogen bodemkwaliteit

Een andere maatregel die aanvullend genomen wordt is de teelt van kruidenrijk grasland en het verhogen van de bodemkwaliteit.

Aanleg/optimaliseren van kruidenrijk grasland

Onder deze maatregel valt de voorbereiding van het perceel en de daadwerkelijke teelt. Kruidenrijk grasland heeft vele kansen die aansluiten op meerdere doelen van het NPLG die vallen binnen de veenweiden.

1. Kruidenrijk grasland kan de sponswerking van de (veen)bodem vergroten. Verschillende kruiden hebben een betere droogteresistentie dan gras. Sommige kruiden wortelen dieper dan gras, waardoor ze water uit diepere lagen kunnen halen, terwijl andere kruiden goed kunnen doorgroeien onder drogere omstandigheden. Een grote diversiteit aan wortelstructuren verhoogt het watervasthoudend vermogen van de bodem.
2. Kruiden kunnen nutriënten beter vasthouden, wat uitspoeling tegengaat en de waterkwaliteit verbetert. Daarnaast heeft kruidenrijk grasland een lagere kunstmestbehoefte waardoor er minder mineralen gebruikt worden.
3. Kruiden hebben een groot effect op de biodiversiteit. Ze leiden tot een toename van bodemleven en insectenpopulaties, wat effect heeft op andere lagen van de voedselketen, zoals weidevogels (VHR). Tevens zorgt het voor gezondere koeien en een betere eiwitbenutting (minder krachtvoer). Bij 25-30% kruidenrijk grasland verlaagt de melkgift niet.

Om kruidenrijk grasland optimaal aan te leggen kunnen er grondmonsters nodig zijn. De aanwezigheid van nutriënten bepaalt bijvoorbeeld het benodigde beheer. De vervolgstappen zijn bijvoorbeeld grondbewerking, de aanschaf van kruidenrijk graszaad en de inzaai van gronden. Voor het doelbereik via kruidenrijk grasland is beheer van groot belang. Het huidige ANLb biedt hiervoor geen ruimte meer. Het transitiebudget zwaar beheer (Ut-06-04/2d) voorziet in een mogelijkheid om de kosten van het beheer te overbruggen tot de volgende ANLb periode.

Verhogen bodemkwaliteit

Door het bodemleven te optimaliseren d.m.v. bekalken/mineralen op de gronden te brengen wordt het bodemleven verbeterd wat zorgt voor meer voedsel voor de weidevogels. Door het bodemleven te optimaliseren wordt de bodem weerbaarder. Mineralen zullen minder snel uitspoelen. Het verhogen van de bodemkwaliteit start met het bepalen van de huidige bodemkwaliteit door middel van grondmonsters.

Vanuit de agrarisch collectieven uit de zes deelgebieden waarop dit maatregelpakket betrekking heeft, is de volgende informatie opgehaald:

Agrarisch collectief	Grondmonsters (stuks)	Kruidenrijk grasland (ha)	Verhogen bodemkwaliteit (ha)	Start	Afronding
Lopikerwaard	125	75	-	2024	2026
Rijn, Vecht en Venen	-	42	-	2024	2026
Hollandse Venen	6	15	-	2024	2026

Eemland				2024	2026
-Kruidenrijk grasland	25	100			
-Bodem verbetering	400		1000		
<i>Kosten:</i>					
Maatregel 1d: Kruidenrijk grasland en bodemkwaliteit	Kosten (euro)		Opmerking		
Bodemonderzoek t.b.v. kruidenrijk grasland	39.000		Grondmonsters € 250 per stuk x 156 stuks (125 + 6 + 25)		
Optimaliseren / aanleg kruidenrijk grasland	812.000		€ 3500 per ha x 232 ha		
Optimaliseren bodemkwaliteit	350.000		€ 350 per ha x 1000 ha		
Bodemonderzoek bodemverbetering	60.000		Grondmonsters € 150 per stuk x 400 stuks		
Totaal	1.261.000				
<i>Instrumenten:</i>					
Het vooronderzoek en de aanleg/optimalisatie van kruidenrijk grasland zal via een opdracht of subsidieregeling worden uitgezet (niet productieve investeringen). Het beheer van deze kruidenrijke graslanden moet geregeld worden via het ANLb. Daarvoor schiet het huidige ANLb tekort. Voor de overbrugging voorzien maatregelen Ut-06-01/2d en 2e.					
<i>Afwentelrisico's:</i>					
Niet van toepassing					
<i>Monitoring:</i>					
Monitoring van kwaliteit van het grasland en bodem zal plaatsvinden door de agrarische collectieven net als dat in het ANLb gebeurt.					
Maatregel 2 Aankoop en Afwaardering (Ut-06-01-jul23)					
In de Vogel- en Habitatrichtlijn is een grote opgave voor weidevogel graslanden opgenomen. In gebieds-/polderprocessen (Ut-06-03/1a) biedt deze opgave een kans om beweging te creëren. Het veenweidelandschap is door zijn openheid en voedselrijke graslanden zeer geschikt voor weidevogels. De weidevogelstand is een punt van zorg en vraag meer inzet. De provincie Utrecht heeft een grote opgave voor de ontwikkeling van vogelgraslanden en agrarisch weidevogelgebied (open grasland). Het overgrote deel van de Utrechtse agrariërs in de veenweiden heeft belangstelling voor weidevogelbeheer. De maatregel aankoop en afwaardering (Ut-06-01/2b) speelt in op deze belangstelling en vormt daarmee het aangrijppunt voor andere doelen en maatregelen. Zoals het verhogen					

van het zomerwaterpeil (Ut-06-03/1b), extensivering, aanleg kruidenrijk grasland (Ut-06-03/1d) en het realiseren van natuurvriendelijke oevers (Ut-06-03/1c).

Deze maatregel is gericht op het creëren van beweging in gebieden/polders. Met name de afwaarderingsmaatregelen in combinatie met de realisatie van weidevogelgrasland (open grasland) lijken te kunnen rekenen op draagvlak in de polders. Een risico hierbij is dat er meer belangstelling is dan middelen. Dit risico wordt beperkt door de maatregel niet beschikbaar te stellen voor individuele grondeigenaar maar te koppelen aan gebieds-/polderproces met als doel een integraal polderplan waarvoor gericht budget beschikbaar wordt gesteld.

In deze maatregel is een transitiebudget opgenomen voor het beheer van de open graslanden. Vooralsnog is er nog geen volledige garantie dat er beheergeld beschikbaar komt voor de extra VHR opgaven. Als beheersmaatregel wordt samen met de andere provincies (IPO) hierover afspraken gemaakt met het Rijk.

In de WEcR-I appreciatie wordt gewezen op het risico van vernattingsmaatregelen. Ook wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de sociaaleconomische impact van de maatregelen. De reactie als geformuleerd bij maatregel 1 Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03) is ook van toepassing op maatregel (Ut-06-01)

Maatregel 2a: Aankoop/Afwaardering verhoging (grond)waterstand

Uit onderzoek van het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen uit Veen (NOBV) blijkt dat WIS in combinatie met een drooglegging van 40cm -mv leidt tot sterke vermindering van broeikasgasuitstoot uit het veen. In de Regionale Veenweidestrategie Utrechtse Veenweiden (RVS)/UPLG is aangegeven dat ingezet wordt op een verhoging van de gemiddelde (grond)waterstand naar 40cm – mv. Op slimme plekken en/of in combinatie met andere opgaven wordt er gestreefd naar hogere (grond)waterstanden kleiner dan 40cm onder maaiveld. Hiermee wordt invulling gegeven aan de 10% verdergaande vernatting die noodzakelijk is voor het halen van de klimaatdoelen (RVS).

Deze hogere (grond)waterstand leidt op de lage gelegen percelen tot gebruiksbeperking. Via deze maatregelen willen we de gebruiksbeperking afwaarderen.

De hogere (grond)waterstanden sluiten naadloos aan bij de opgaven voor extra weidevogelgrasland in het kader van de VHR. Deze maatregel wordt bij voorkeur in combinatie toegepast met maatregelen (nat) open grasland (Ut-06-01/2c) en kruidenrijk grasland (Ut-06-03/1d).

Door verhoging van de (grond)waterstand (drooglegging < 40 cm) ontstaat verminderde waterberging. Bij langdurige neerslag of piekbuien ontstaat wateroverlast. Het is mogelijk om deze percelen als tijdelijke opvang voor water in te zetten. Dit leidt tot gebruiksbeperking van deze percelen. Via deze maatregel willen we dit onbedoeld neveneffect kunnen opvangen door middel van afwaardering om zo de drempel voor de noodzakelijke (grond)waterstand verhoging weg te nemen.

Een peilbesluit of een kwalitatieve verplichting borgt het doelbereik van deze maatregel.

	Hectaren	Start	Afronding
Deelgebieden verhoging (grond)waterstand	520	2024	2026

De 520 hectaren zijn gebaseerd op percelen in de provincie Utrecht die een drooglegging hebben vanaf 40 cm onder maaiveld.

Kosten:

Maatregel 2a: Aankoop/afwaardering vernatting	Kosten (euro)	Opmerking
Verhoging (grond)waterstand	17.917.802	
Inhuur (juridisch) expert (3 jaar)	75.000	25.000 per jaar
Totaal	17.992.802	

Instrumenten:

Op dit moment vormt een dubbele taxatie het instrument om af/herwaardering mogelijk te maken. Maar om agrarische grond eenvoudiger af/her te waarderen is de Compensatie Systematiek Veenweiden ontwikkeld door de provincie Friesland. In een botsproef die nu wordt uitgevoerd, wordt onderzocht of deze systematiek ook toegepast kan worden in de westelijke veenweiden. De verwachting is dat de systematiek eind 2024 kan worden ingezet.

Afwentelrisico's:

- Het verhogen van het waterpeil tussen < 40 cm – mv kan leiden tot afkalving van de oevers. Door aanleg van natuurvriendelijke oevers kan dit worden voorkomen. Echter niet alle watergangen zijn hiervoor geschikt. Indien nodig kan de aanleg van een natuurvriendelijke oever op land worden overwogen. De gebruiksbeperking van deze strook kan zo nodig worden meegenomen in de afwaardering.
- Het verhogen van slootwaterpeilen geven risico op versnelde uitspoeling van nutriënten en daarmee (tijdelijke) achteruitgang van de waterkwaliteit. Het is van groot belang bij de realisatie van deze maatregelen de waterkwaliteit als randvoorwaarde mee te nemen. Hiervoor zal door het waterschap een handleiding ontwikkeld worden.

Monitoring:

Monitoring doelbereik van de VHR-doelen wordt opgezet door de provincie.

Maatregel 2b: Aankoop/Afwaardering vogelgrasland (VHR-natuur)

Tot 2030 heeft de provincie Utrecht een opgave van 529 hectare vogelgrasland. Het realiseren van vogelgrasland is een ingrijpende maatregel. Dit betekent namelijk dat er geen agrarische activiteit op kan plaatsvinden en dat er afwaardering plaatsvindt voor een bestemmingswijziging van agrarisch naar natuur.

In dit maatregelpakket (2024 t/m 2026) willen wij voor 50 hectare vogelgrasland aankoop en/of afwaardering opnemen. Het betreft hier kosten voor afwaardering en inrichting als natuurterrein voor weidevogels. Aangezien we voor weidevogelgrasland nauwelijks percelen begrensd hebben binnen de NNN-opgave zijn er geen mogelijkheden dit te financieren uit de natuurpact middelen. De percelen komen te liggen in en grenzend aan de gebieden die zijn begrensd als weidevogelkerngebied. Aangezien er voor deze doelstelling nu nog geen beleid is voor extra weidevogelreservaten kunnen we nu slechts een begin maken met het realiseren van deze opgave zodra dit beleid is vastgesteld.

	Hectaren	Start	Afronding
Deelgebieden vogelgrasland (generiek)	50	2024	2026

Kosten:

Voor de kosten van de aankoop/afwaardering van vogelgrasland is gerekend met een afwaarderingspercentage van 85%.

Maatregel 2b: Aankoop/afwaardering grond vogelgrasland	Kosten (euro)	Opmerking
Vogelgrasland (natuur)	3.298.451	50 ha

Instrumenten:

Voor de aankoop en afwaardering van agrarische grond naar natuur voor de realisatie van vogelgrasland kan het grondinstrument worden ingezet.

Afwentelrisico's:

Bij de realisatie van vogelgrasland is er sprake van omzetting naar natuur. De verwachting is dat het beheer wordt overgedragen aan een TBO. Om te voorkomen dat de kosten voor het beheer leidt tot lastenverzwaring van het huidige beheerbudget moeten financiële afspraken gemaakt worden over het beheer van de vogelgraslanden.

Monitoring:

Monitoring doelbereik van de VHR-doelen wordt opgezet door de provincie.

Maatregel 2c: Aankoop/Afwaardering grond weidevogelgebieden (VHR-agrarische natuur)

Er ligt een grote opgave voor het realiseren van open grasland geschikt voor weidevogels. Utrecht wil vooral inzetten op permanent weidevogelgrasland (open grasland/VHR) met zwaar beheer of nat beheer in combinatie met extensivering. Via af/herwaardering van blijvende agrarische gronden is het mogelijk om ook doelen te halen op gebied van ammoniak, methaan, CO₂, biodiversiteit en waterkwaliteit. Gebruiksbeperkingen voor (nat) open grasland zijn o.a. permanent structuurrijk grasland, (niet scheuren of bewerken), grasland met rustperiode, verminderde (drijf)mestgift, geen kunstmest, toepassen ruige stalmest, hoger waterpeil en plas-dras (< 40 cm). Bepalen en vastleggen van de gebruiksbeperkingen is maatwerk per gebied/polder.

In het veenweidegebied hebben veel agrariërs passie voor weidevogels. Het realiseren van weidevogeldoelen ligt dicht bij de agrariërs. In een gebieds-/polderproces (Ut-06-03/1a) wordt op initiatief van collectieven en agrariërs gewerkt aan weidevogelgebieden en afspraken gemaakt over de gebruiksbeperkingen en de juridische borging (kwalitatieve verplichting). Deze gebruiksbeperkingen leiden tot waardevermindering van de percelen. Zoals in de WEcR-I appreciatie aangegeven heeft afwaardering grote sociaaleconomische impact. Met deze herwaarderingsregeling blijft de financiële basis onder het bedrijf stabiel en is een duurzame toekomstgerichte ontwikkeling mogelijk.

Het is essentieel voor de kwaliteit van afgewaardeerde percelen als weidevogelgrasland (open grasland/VHR) dat het juiste beheer gevoerd wordt. Daarom is het van belang dat er door de agrarische collectieven ANLb-contracten op deze gronden worden afgesloten, zodat de percelen binnen het beheermozaïek in het gebied past. Het huidige ANLb biedt hiervoor geen ruimte. Het transitiebudget zwaar beheer (Ut-06-04/2d) voorziet in een mogelijkheid om de kosten van het beheer te overbruggen.

Vanuit de agrarische collectieven is een opgave gedaan voor het realiseren van weidevogelgebieden (open grasland). In de zes deelgebieden ontstaan in gebieds-/polderprocessen ook initiatieven. Hiervoor is 35 hectare open grasland per deelgebied opgenomen.

Agrarisch collectief	Hectaren	Start	Afronding
Lopikerwaard	40	2024	2026

Rijn, Vecht en Venen	40	2024	2026
Vijfheerenlanden	50	2024	2026

Specifiek Deelgebied Vijfheerenlanden	Hectaren	Start	Afronding
Lang nieuwlandse polder (initiatief vanuit de boeren)	20	2024	2026
Extra afwaardering	40	2024	2026

Overige vijf deelgebieden open grasland	Hectaren	Start	Afronding
(40 ha per deelgebied)	200	2024	2026

Totaal: 390 hectaren

Kosten:

Maatregel 2c: Afwaardering grond weidevogelgebieden	Kosten (euro)	Opmerking
Open grasland (95%)	6.691.414	370 ha
Nat open grasland (5%)	917.526	20 ha
Inhuur expert voor (juridische) uitvoering (3 jaar)	75.000	25.000 per jaar
Totaal	7.683.940	

Aangezien de hectaren uit maatregel 2a grotendeels overeenkomen met de hectaren uit deze maatregel, is er voor bovenstaande getallen een extra percentage afwaardering opgenomen. De getallen in bovenstaande tabel zijn dus aanvullend op de afwaardering die is opgenomen uit maatregel 2a. We voorkomen daarmee dat we voor beide maatregelen hetzelfde aanvragen.

Instrumenten:

Op dit moment vormt een dubbele taxatie het instrument om af/herwaardering mogelijk te maken. Maar om agrarische grond eenvoudiger af/her te waarderen naar weidevogelgrasland is naast de Compensatie Systematiek Veenweiden nog een nieuwe weidevogelgrasland regeling in ontwikkeling. Hierbij wordt samengewerkt met Provincie Friesland waar deze aanpak al wordt toegepast. De verwachting is dat de regelingen eind 2024 kunnen worden ingezet.

Afwentelrisico's:

- Als bij het realiseren van weidevogelgebieden er sprake is van waterpeilverhoging in combinatie met drijfmest is er een groot risico op een verslechtering van de waterkwaliteit door uit- en afspoeling van nutriënten. Door een slimme keuze van percelen, slim waterbeheer en maatregelen als goed oeverbeheer is dit negatieve effect te voorkomen. Het is van groot belang bij de realisatie van deze maatregelen de waterkwaliteit als randvoorwaarde mee te nemen. Hiervoor zal door het waterschap een handleiding ontwikkeld worden.
- Bij een toename van het aantal ha weidevogelgrasland worden financiële afspraken gemaakt over een evenredige toename van het beheerbudget. Anders leidt dit tot afwenteling van de beheerkosten op de agrariër. Het ANLb biedt hiervoor geen ruimte meer. Het transitiebudget zwaar beheer (Ut-06-01/2d) voorziet in een mogelijkheid om de kosten van het beheer te overbruggen.

Monitoring:

De gronden die afgewaardeerd worden dienen ook beheerd te worden via het ANLb. De collectieven zullen de kwaliteit van deze gronden als weidevogelgrasland jaarlijks monitoren en waar nodig bijsturen. De provincie zal de weidevogelstand driejaarlijks monitoren en waar nodig in overleg met collectieven treden.

Maatregel 2d: Transitiebudget zwaar beheer weidevogels

Op dit moment wordt er circa 10.000 hectare grond beheerd via het ANLb. Op het grootste deel van deze hectaren ligt een zogeheten "licht" beheerpakket genaamd legselbeheer, enkel bedoeld om bestaande nesten te ontzien bij het maaien. De effectiviteit van dit beheerpakket is op zichzelf staand beperkt. Om gebieden beter geschikt te maken als agrarisch weidevogelgrasland dient het beheer verzaard te worden. Lichte beheerpakketten moeten vervangen worden door zwaardere beheerpakketten zoals kruidenrijk grasland (Ut-06-03/1d), later maaibeheer of plasdras. Hierdoor biedt het gebied meer schuilgelegenheid, rust en voedsel aan weidevogels en wordt het beter geschikt als weidevogelgrasland (Ut-06-01/2c). Dit soort pakketten hebben vanzelfsprekend een groter effect op de agrarische bedrijfsvoering en vereisen daarom een hogere vergoeding. De ANLb beheercontracten zijn inmiddels gesloten. Er is geen ruimte voor extra beheerpakketten. In het transitiebudget zwaar beheer weidevogels is een eenmalig bedrag voor een kwaliteitsslag naar zwaar beheer opgenomen om deze periode te overbruggen waardoor er geen belemmering is om de grote stappen te maken in de realisatie van de VHR-doelen. Deze maatregelen is randvoorwaardelijk voor maatregelen Kruidenrijk grasland (Ut-06-02/1d) en afwaardering weidevogelgebieden (Ut-06-01/2c).

Agrarisch collectief	Hectaren
Lopikerwaard	841
Rijn, Vecht en Venen	1450

Kosten:

Maatregel 2d: Transitiebudget naar zwaar beheer	Kosten (euro)	Opmerking
Lopikerwaard	1.051.250	1250 per ha x 841 ha
Rijn, Vecht en Venen	1.812.500	1250 per ha x 1450 ha
Totaal	2.863.750	

Instrumenten:

De middelen uit het transitie budget kunnen via de ANLb beheerpakketten worden uitbetaald.

Afwentelrisico's:

Aan deze maatregel is een risico verbonden: op basis van het zogenaamde no-backsliding-principe wordt ervan uitgegaan dat ook na de overbrugging de overheidsfinanciering van de maatregel wordt voortgezet. Het beëindigen van de beheervergoeding druist in tegen dit principe, dat in de Europese verordening m.b.t. het GLB is opgenomen én zal leiden tot een verminderd doelbereik. De inzet is dat in de volgende GLB-periode het budget voor het ANLb uitgebreid wordt waardoor deze maatregel op kan gaan in het reguliere ANLb, maar dat is niet zeker. Komt dat extra budget er niet, dan kan er een risico liggen bij de provincie om alsnog voor financiering te zorgen. De eindverantwoordelijke voor het voldoen aan de verordening, en daarmee ook dit principe, is echter het Rijk.

Monitoring:

De collectieven sluiten de beheercontracten en monitoren jaarlijks en sturen waar nodig bijsturen. De provincie zal de weidevogelstand driejaarlijks monitoren en waar nodig in overleg met collectieven treden.

Maatregel 2e: Transitiebudget uitbreiding zwaar beheer

Om aan de VHR-opgave voor agrarisch weidevogelgrasland (Ut-06-03/1d en 06-01/2c) te voldoen en weidevogelgraslanden te verbeteren moeten er meer hectaren ANLb-beheer afgesloten worden. Dit kan zowel om licht als zwaar beheer gaan. Van belang is dat het beheer in juiste verhouding op de juiste plekken aanwezig is, zodat het beheermozaïek versterkt wordt. Uit de praktijk blijkt dat veelal lichte beheerpakketten worden afgesloten. Deze maatregel stimuleert de uitbreiding van zwaar beheerpakketten om daarmee meer evenwicht te brengen tussen de verschillende beheertypen. De ANLb beheercontracten zijn inmiddels gesloten. Er is daarin geen ruimte voor extra beheerpakketten. Deze maatregel betreft een eenmalig bedrag voor uitbreiding zwaar beheerpakketten om deze periode te overbruggen waardoor er geen belemmering is om de grote stappen te maken in de realisatie van de VHR-doelen.

Agrarisch collectief	Hectaren
Lopikerwaard	200
Rijn, Vecht en Venen	175
Rijn & Gouwe Wiericke	11
Hollandse Venen	16

Kosten:

Maatregel 2e: transitiebudget uitbreiding zwaar beheer	Kosten (euro)	Opmerking
Lopikerwaard	768.000	3840 per ha x 200 ha
Rijn, Vecht en Venen	672.000	3840 per ha x 175 ha
Rijn & Gouwe Wiericke	42.240	3840 per ha x 11 ha
Hollandse Venen	61.440	3840 per ha x 16 ha
Totaal	1.543.680	

Instrumenten:

De middelen uit het transitie budget kunnen via de ANLb beheerpakketten worden uitbetaald.

Afwentelrisico's:

Aan deze maatregel is een risico verbonden: op basis van het zogenaamde no-backsliding-principe wordt ervan uitgegaan dat ook na de overbrugging de overheidsfinanciering van de maatregel wordt voortgezet. Het beëindigen van de beheervergoeding druist in tegen dit principe, dat in de Europese verordening m.b.t. het GLB is opgenomen én zal leiden tot een verminderd doelbereik. De inzet is dat in de volgende GLB-periode het budget voor het ANLb uitgebreid wordt waardoor deze maatregel op kan gaan in het reguliere ANLb, maar dat is niet zeker. Komt dat extra budget er niet, dan kan er een risico liggen bij de provincie om alsnog voor financiering te zorgen. De eindverantwoordelijke voor het voldoen aan de verordening, en daarmee ook dit principe, is echter het Rijk.

Monitoring:

De collectieven sluiten de beheercontracten en monitoren jaarlijks en sturen waar nodig bijsturen. De provincie zal de weidevogelstand driejaarlijks monitoren en waar nodig in overleg met collectieven treden

Maatregel 3 Aanpassen Watersysteem (Ut-06-02-jul23)

In de veenweiden is een sterke samenhang tussen water en land. Maatregelen als het verhogen van de grondwaterstanden (Ut-06-03/1b), (sloot)waterpeilen (Ut-06-02/2a), aanleg van natuurvriendelijke oevers (Ut-06-03/1c) en de realisatie van meer (nat) weidevogelgrasland (Ut-06-03/1d, 06-01/2c) hebben effect op het watersysteem. Het is van groot belang voor het draagvlak binnen gebieds-/polderprocessen en voor de uitrol van bovengenoemde maatregelen dat noodzakelijke aanpassingen van het watersysteem kunnen worden uitgevoerd.

Voor de uitvoering van deze maatregelen wordt aangesloten bij de gebieds-/polderprocessen vermeld in tabel 1 bij maatregel Ut-06-03/1a. Conform de suggestie van WEcR-I wordt hiermee enerzijds de realisatie van het doelbereik en anderzijds de locatie van uitvoering duidelijk.

In de WEcR-I appreciatie wordt gewezen op het risico van vernattingsmaatregelen. Ook wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de sociaaleconomische impact van de maatregelen. De reactie als geformuleerd bij maatregel 1 Gebiedsprocessen/maatregelen (Ut-06-03) is ook van toepassing op maatregel (Ut-06-01).

Risicobeheersing zie monitoring maatregel 3a en 3b.

Maatregel 3a: Verwijderen en vervangen bruggen veenweidegebied

Het vernatten van veenweiden door het verhogen van (grond)waterpeilen door aanleg WIS (Ut-06-03/1b) en verhogen van de waterpeilen (Ut-06-01/2a) geeft een grotere kans op wateroverlast i.v.m. de verminderde berging in watergangen. Om dit te mitigeren willen we bestaande knelpunten in de waterafvoer oplossen. In het veenweidegebied zijn veel bruggen in primaire watergangen aanwezig, en een groot aantal bruggen in met name vaarleidingen (watergangen die varend worden onderhouden) vormen een probleem.

1. De bruggen zijn niet goed passeerbaar voor het varend onderhoud.
2. De bruggen (en landhoofden) veroorzaken te veel opstuwing.

Het doel van dit project is om, in samenspraak met de direct betrokkenen, overbodige bruggen en landhoofden te verwijderen en de in gebruik zijnde bruggen aan te passen of te vervangen. Na goede ervaringen met deze aanpak in Bodegraven Noord.

Het beoogd resultaat is:

- Inzicht in de actuele onderstand van de bruggen.
- Alle bruggen in de vaarleidingen in de provincie Utrecht voldoen aan de minimale afmetingen voor het varend onderhoud.
- De bruggen die niet voldoen zijn verwijderd, aangepast of vernieuwd.
- De bruggen en overige objecten vormen niet langer (cumulatief) een te grote opstuwing bij maatgevende afvoer.
- Alle overbodige bruggen en overige obstakels zijn verwijderd.

Deze watersysteemmaatregel draagt bij om vernatting veenweide mogelijk te maken. Door het verwijderen of aanpassen van de bruggen en overige obstakels wordt het doorstroomprofiel verbeterd en de opstuwing verminderd, waardoor het extra risico wateroverlast wordt tegengegaan. Dit wordt versterkt doordat varend onderhoud mogelijk gemaakt wordt.

Kosten:

In de provincie Utrecht zijn in het landelijk gebied 1297 bruggen aanwezig die door het waterschap varend worden onderhouden. De ervaring leert (pilot polder Bodegraven Noord) dat 20% van de bruggen voldoet. 30% kan worden verwijderd omdat ze niet worden gebruikt of overbodig zijn na het bouwen van nieuwe bruggen. De resterende 50% moet worden vervangen. Als dit voor het hele landelijk gebied zou worden uitgevoerd zijn de kosten 26 miljoen. Met dit project kunnen een aantal gebieden worden aangepakt.

Maatregel 3a: Verwijderen/aanpassen bruggen:	Kosten (euro)	Opmerking
Totale projectkosten verwijderen en vervangen bruggen in veenweidegebied HDSR	2.000.000	Nieuwbouw brug: 34.592 euro Verwijderen brug: 9.700 euro Kengetal op basis van watergangbreedte van 8 m

Instrumenten:

Het project kan via een opdracht worden uitgevoerd.

Afwentelrisico:

Het verwijderen en vervangen van bruggen heeft zeer beperkt negatieve gevolgen voor de fauna door het afnemen van schuilplaatsen. Het zal eerder positieve effecten hebben, door bij de aanpassingen aandacht voor biodiversiteit te hebben.

Monitoring:

De voortgang wordt zeer strak bijgehouden in het project. Het beheerregister van het waterschap wordt geactualiseerd, per brug wordt een dossier opgesteld en er wordt uiteraard ook financieel gestuurd. Het effect (de opstuwing) wordt voor en na uitvoering van de maatregelen inzichtelijk gemaakt.

Maatregel 3b: Watermaatregelen UPLG Pilot Parel Spengen

In de UPLG Pilot Parel Spengen (beschrijving zie Ut-06-03/1a) wordt gewerkt aan een toekomstbestendige polder. Omdat de drooglegging beperkt is en de polder zoveel mogelijk streeft naar balans op het gebied van watervraag, waterberging en wateroverlast is onderzoek en aanpassing van het watersysteem onderdeel van de pilot.

Binnen de Pilot worden de volgende maatregelen hiervoor verkend:

- Waterberging door acceptatie van toename van wateroverlast op de laagste percelen. Hierdoor ontstaat er een permanente gebruiksbepanking. Deze laagste

percelen kunnen worden ingezet als waterberging (Ut-06-01/2a) of voor mogelijke andere doelen zoals realisatie van weidevogelgrasland (Ut-06-01/2b, Ut-06-03/1d).

- Vanuit watervraag wordt de mogelijkheid van een buffer voor in de zomer nader verkend. Voor de realisatie is aankoop en/of afwaardering en civieltechnische werken (dijk, pomp, stuw) nodig (Ut-06-02/3a, Ut-06-01-2a).
- Dynamisch peilbeheer kan ook bijdragen aan het voldoen aan de watervraag. Voor de realisatie zijn beperktere civieltechnische maatregelen noodzakelijk.

In de UPLG Pilot Parel Spengen werken we als gebiedspartijen oplossingsrichtingen voor de UPLG-doelen op polderniveau. Het is een leerproces dat vanuit de praktijk waardevolle kennis en ervaring levert voor andere lopende en startende gebieds-/polderprocessen (Ut-06-03/1a).

Kosten:

Maatregel	Kosten (euro)	Opmerking
Haalbaarheidsonderzoek watervraag en waterberging UPLG Pilot Spengen	100.000	Kosten voor onderzoek naar integraal pakket van afwaardering, waterbuffering en peilbeheer.

Instrumenten:

Opdracht of subsidieverlening

Afwentelrisico:

Niet van toepassing

Monitoring:

Haalbaarheidsonderzoek maakt deel uit van UPLG-pilot. En kwartiermaker ziet toe op de uitvoering en kennisoverdracht vanuit de Pilot.

Maatregel 4 Kennis en Innovatie (Ut-06-04-jul23)

In een transitie zijn er ook een aantal zaken die nader onderzoek vergen. Samen met de andere veenweideprovincies en waterschappen wordt geïnvesteerd in kennis. Via het Nationaal Onderzoekprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV) het onderzoeksprogramma VIPNL en het nieuw te ontwikkelen innovatieprogramma van het Veenweide Innovatiecentrum (VIC) in Zegveld gericht op nieuwe toekomstige bedrijfsmodellen. Het onderzoek in dit maatregelpakket richt zich vooral op de vernattingsopgave in de veenweiden in relatie tot een robuust toekomstbestendig watersysteem. Maar zeker zo belangrijk is de vraag hoe we het veenweidegebied in de toekomst kunnen voorzien van voldoende water van de juiste kwaliteit en wat daarvoor nodig is. En hoe we het evenwicht houden tussen vernatting en wateroverlast. Het is belangrijk hierover meer kennis te ontwikkelen. Kennis die nodig is in de gebiedsprocessen (Ut-06-02/1a) om een juiste keuze te kunnen maken in de meest effectieve maatregelen met betrekking tot vergaande vernatting en waterberging en gericht het instrument afwaardering te kunnen inzetten (Ut-06-01/2a). Conform de WEcR-I appreciatie zijn de onderzoekmaatregelen verder uitgewerkt (4a t/m 4c) en de kosten voor het proces de kennisontwikkeling en monitoring en evaluatie nader gespecificeerd.

Maatregel 4a: Ruimtelijke verkenning watervraag

Het vernatten van het veenweidegebied (Ut-06-03/1c, Ut-06-01/2a) brengt extra watervraag met zich mee, waarvan de beschikbaarheid op lange termijn niet is

gegarandeerd. Het UPLG stelt dat we in de eerste jaren rekenen op extra zoet water uit het hoofdwatersysteem, maar dat we ook onderzoeken of en waar in de regio water kan worden geconserveerd. Dit is ook geagendeerd in het Ruimtelijk voorstel van de provincie Utrecht. Ook in de andere veenweideprovincies worden vragen gesteld over ruimte reserveringen ter voorkoming van wateroverlast en voor het conserveren van water. Informatie hierover is ook nodig voor de Herijking Deltabeslissing over de landelijke zoetwaterverdeling in 2026.

Om voeding te geven aan de bovenregionale keuzes en benodigde ruimtelijke reserveringen is het voorstel binnen de nieuwe deltaregio Centraal Holland i.o. om een studie uit te voeren waar de ruimtelijke effecten van verschillende (boven)regionale oplossingsrichtingen in beeld worden gebracht. Een eerste quickscan is in voorbereiding, maar kort daarna is vervolgonderzoek nodig met het oog op de Herijking Deltabeslissing in 2026.

De studie onderzoekt oplossingsrichtingen voor een toekomstbestendig gebied en voor randvoorwaarden voor de gewenste vernatting van het veenweidegebied (Ut-06-03/1c).

Kosten:

Maatregel 4a: Ruimtelijke verkenning watervraag	Kosten (euro)	Opmerking
Vervolgonderzoek ruimtelijke verkenning watervragen veenweide Centraal Holland*	100.000	Kosten voor extern advies

*trekkerschap voor deze studie van Centraal Holland ligt bij de provincie Utrecht

Instrumenten:

Niet van toepassing

Monitoring:

Niet van toepassing

Afwentelrisico's:

Deze studie is juist om robuuste, klimaatbestendige ruimtelijke oplossingen voor de langere termijn te onderbouwen, zodat we invulling kunnen geven aan 'geen afwenteling'.

Maatregel 4b: Kreeftenpilots

Het aantal invasieve rivierkreeften is de afgelopen jaren flink gestegen. Rivierkreeften kunnen negatieve effecten hebben op de waterkwaliteit, de waterveiligheid en de biodiversiteit. Zij vormen een risico voor het behalen van de KRW en natuurdoelen. Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de bestrijding van de uitheemse rivierkreeften. LNV heeft als beheermaatregel beroepsvissers toestemming gegeven om rivierkreeften te vangen en op de markt te verhandelen. Vooral nog heeft het wegvangen onvoldoende succes. Er is landelijk een Taskforce 'Aanpak Uitheemse Rivierkreeft' opgericht, waar aan een landelijke aanpak voor vangmethodes en juridische aspecten wordt gewerkt.

Wij willen via deze pilots actief bijdragen aan het wegvangen en door ontwikkelen van de vangmethoden. Daarmee willen wij de verstoring van het biologische evenwicht door graverij van uitheemse rivierkreeften opheffen. We sluiten aan bij het realiseren van de groenblauwe dooradering (GBDA) via natuurvriendelijke oevers. Het wegvangen van kreeften vooraf en na de aanleg geeft de oevers de gelegenheid om begroeid te raken. De

maatregel bestaat uit het wegvangen van kreeften en uitvoeren van herstelmaatregelen aan watergangen en kunstwerken. Dit is nog niet voorzien in de KRW-maatregelen.

Het gaat om pilotprojecten (wegvangen en herstelmaatregelen in 4 polders) incl. monitoring en capaciteit daarvoor. De projectbegeleiding is intensief, omdat vaak gecontroleerd moet worden wat aan kreeften wordt weggevangen door de visser, en welke bijvangst wordt genoteerd. Agrariërs zijn bereid mee te werken met pilots. Zij zien ook de letterlijke verwoesting van de water- en oeverplanten in de sloten, waarvoor zij zich met ecologisch beheer zo inspanssen.

Kosten:

Maatregel 4b: Kreeftenpilots	Kosten (euro)	Opmerking
4 Pilot-projecten (kennisontwikkeling 4 polders aanpakken incl. Monitoring (gedurende 2 jaar in 4 polders)	1.600.000 400.000	500.000 per polder incl. 100.000 monitoring per polder
Proceskosten (projectleiding)	300.000	1 fte voor 3 jaar
Totaal	2.300.000	

Instrumenten:

Effectieve instrumenten voor bestrijding van rivierkreeften ontbreken. Deze maatregel is bedoeld om pilots te initiëren om te komen tot een effectieve aanpak.

Monitoring:

Wordt uitgevoerd binnen de pilots, gericht op kennisdeling binnen en buiten provincie Utrecht. Voor, gedurende en tijdens wordt de begroeiing van de oevers en waterkwaliteit gemeten door een erkende organisatie en over de bevindingen wordt gerapporteerd.

Afwentelrisico's:

Onduidelijk is nog wie op de langere termijn verantwoordelijk gaat zijn voor het dragen van de kosten van de beheersing van de kreeftenproblematiek.

Maatregel 4c: Onderzoek ijzerzandfilters en waterkwaliteit

In zoet oppervlaktewater dat nog niet aan de KRW-doelen voldoet is vaak sprake van te hoge gehalten aan fosfaat. Er worden diverse bronmaatregelen genomen om uit- en afspoeling naar het oppervlaktewater tegen te gaan, zoals de verplichte bufferstroken en het stimuleren van ecologisch beheer. Maar door het aanleggen van waterinfiltratiesystemen voor de verhoging van (zomer)grondwaterstanden kan bij waterafvoersituaties juist water met hoge fosfaatgehalten uitspoelen naar het oppervlaktewater (Ut-06-03/1b).

Wij willen fosfaatuitspoeling uit de bodem tegengaan door het filteren van drainagewater uit WIS-systemen met een ijzer-zand filter (of vergelijkbare techniek). IJzerzand bestaat uit zand met een laagje ijzeroxide en is een bijproduct van de winning van drinkwater. Het laagje ijzeroxide om het ijzerzand is in staat om fosfaat in sterke mate te binden. De effectiviteit van de methode is bewezen, maar is nog niet op grotere schaal gekoppeld aan WIS-systemen.

Daarnaast willen we breder kijken naar hoe waterkwaliteit als randvoorwaarde voor vernatting kan worden meegenomen. Hiertoe willen we een handreiking opstellen. We

	<p>willen meekijken met en de resultaten toepassen in de handleiding van (binnenkort) lopende projecten (onder meer de aanleg van actieve waterinfiltratie en een pilot met opzetten slootpeil).</p> <p><u>Kosten:</u></p> <table border="1" data-bbox="435 383 1415 909"> <thead> <tr> <th data-bbox="435 383 761 512">Maatregel 4c: Onderzoek ijzerzandfilters en waterkwaliteit</th> <th data-bbox="761 383 1086 512">Kosten (euro)</th> <th data-bbox="1086 383 1415 512">Opmerking</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="435 512 761 808">Kennisonwikkeling waterkwaliteit bij verhogen grondwaterstand (o.a. 2 innovatieve pilots met ijzerzandfilters)</td> <td data-bbox="761 512 1086 808">100.000 50.000</td> <td data-bbox="1086 512 1415 808">50.000 per drainagepunt (drukdrainage)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 808 761 875">Monitoring en doorontwikkeling</td> <td data-bbox="761 808 1086 875"></td> <td data-bbox="1086 808 1415 875"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 875 761 909">Proceskosten (projectleiding)</td> <td data-bbox="761 875 1086 909">300.000</td> <td data-bbox="1086 875 1415 909">1 fte voor 3 jaar</td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 909 761 909">Totaal</td> <td data-bbox="761 909 1086 909">450.000</td> <td data-bbox="1086 909 1415 909"></td> </tr> </tbody> </table> <p><u>Instrumenten:</u> Niet van toepassing</p> <p><u>Monitoring:</u> Wordt uitgevoerd binnen de pilots, gericht op kennisdeling binnen en buiten provincie Utrecht</p> <p><u>Afwentelrisico's:</u> Niet van toepassing</p>	Maatregel 4c: Onderzoek ijzerzandfilters en waterkwaliteit	Kosten (euro)	Opmerking	Kennisonwikkeling waterkwaliteit bij verhogen grondwaterstand (o.a. 2 innovatieve pilots met ijzerzandfilters)	100.000 50.000	50.000 per drainagepunt (drukdrainage)	Monitoring en doorontwikkeling			Proceskosten (projectleiding)	300.000	1 fte voor 3 jaar	Totaal	450.000	
Maatregel 4c: Onderzoek ijzerzandfilters en waterkwaliteit	Kosten (euro)	Opmerking														
Kennisonwikkeling waterkwaliteit bij verhogen grondwaterstand (o.a. 2 innovatieve pilots met ijzerzandfilters)	100.000 50.000	50.000 per drainagepunt (drukdrainage)														
Monitoring en doorontwikkeling																
Proceskosten (projectleiding)	300.000	1 fte voor 3 jaar														
Totaal	450.000															
Doelbereik maatregelpakket en in verhouding tot het gebiedsprogramma	<p>Maatregel 1a: Integrale gebieds-/polderprocessen Bijdrage: indirecte bijdrage aan doelbereik van de hoofdoelen natuur- stikstof, water en klimaat. De Gebiedsgerichte Aanpak faciliteert uitvoering van de UPLG en VHR-doelen in gebieden en polders. Gebieds-/polderplannen zijn noodzakelijk voor realisatie van onderstaande maatregelen 1b t/m 3b.</p> <p>Maatregel 1b: Verhoging van (zomer)grondwaterstanden Bijdrage: directe bijdrage bij aan het hoofdoel klimaat. Op basis van een steekproef m.b.v. SOMERS 2.0 komen wij op zo'n CO2-reductie van 3,9 ton per ha. Dit geeft het volgende doelbereik:</p> <table border="1" data-bbox="435 1659 1415 1727"> <tbody> <tr> <td data-bbox="435 1659 922 1693">Aantal hectaren</td> <td data-bbox="922 1659 1415 1693">2029</td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 1693 922 1727">Reductie (in ton per ha)</td> <td data-bbox="922 1693 1415 1727">7913</td> </tr> </tbody> </table> <p>Voor de hectaren slootpeilverhoging is het moeilijker om de reductie broeikasgasuitstoot te kwantificeren. Hier is echter wel doelbereik met betrekking tot de klimaatdoelstelling. Uit een ruwe schatting komen wij tot een reductie van 2 ton CO2 per hectare bij een verhoging van 10cm van het slootpeil.</p> <p>Maatregel 1c: Aanleg natuurvriendelijke oevers Bijdrage: Deze maatregel draagt direct bij aan het hoofdoel natuur en water. Doelbereik: 14,7 km</p>	Aantal hectaren	2029	Reductie (in ton per ha)	7913											
Aantal hectaren	2029															
Reductie (in ton per ha)	7913															

Dit kan berekend worden voor het totale gebied of voor deelgebieden. Het landelijke gebied in de deelgebieden Oostelijke Vechtplassen, Utrechtse Venen, Veenweide de Meije en Utrechtse Waarden is samen 37.634 ha. Een toename van 14,7 ha groenblauwe dooradering komt dan op een toename van 0,04% van dit totale veenweidegebied. Daarnaast wordt ook op de aanleglocaties fors bijgedragen aan doelen voor biodiversiteit, minder kreeften, begroeide oevers, minder afkalving en waterkwaliteit.

Maatregel 1d: Aanleg/optimaliseren van kruidenrijk grasland en verhogen bodemkwaliteit

Bijdrage: directe bijdragen aan hoofddoel natuur en waterkwaliteit

Doelbereik: 310 ha geoptimaliseerd kruidenrijk grasland.

Doelbereik: 1000 ha grasland met verbeterde bodemkwaliteit.

Dit leidt tot minder uitspoeling van nutriënten door betere benutting nutriënten door het gras en het beter kunnen vasthouden van water. Deze maatregel draagt direct bij aan de hoofddoelen natuur, water en klimaat. Daarnaast wordt ook op de aanleglocaties fors bijgedragen aan doelen voor biodiversiteit.

Maatregel 2a: Aankoop/afwaardering verhoging (grond)waterstand

Bijdrage: directe bijdrage aan hoofddoel klimaat en invulling WaBos

Doelbereik: 374 ha af/hergewaardeerde agrarische grond met een (grond)waterstand kleiner dan 40 cm – maaiveld. Deze maatregel resulteert in vernatting van het veenweidegebied en daarmee aan minder uitstoot broeikasgas. Op basis van ervaringsgegevens gaat dit om zo'n 2 ton per ha per 10cm verhoging.

Maatregel 2b: Aankoop/Afwaardering vogelgrasland (VHR-natuur)

Bijdrage: directe bijdrage aan hoofddoel natuur en VHR-doelen

Doelbereik: 50 ha afgewaardeerde/herwaardeerde agrarische grond naar natuur met vogelgraslanddoelstelling. Deze maatregel draagt direct bij aan doelbereik vogelgrasland.

Maatregel 2c: Aankoop/Afwaardering grond weidevogelgebieden (VHR-agrarische natuur)

Bijdrage: directe bijdrage aan hoofddoel natuur en VHR-doelen

Doelbereik: 450 ha afgewaardeerde/herwaardeerde agrarische grond met weidevogelstelling. Deze maatregel draagt direct bij aan doelbereik opengrasland en Aanvalsplan Grutto.

Maatregel 2d: Transitiebudget zwaar beheer weidevogels

Bijdrage: indirecte bijdrage aan hoofddoel natuur en VHR-doelen

Doelbereik: 3582,39 ha grasland verbeterd in beheerkwaliteit. Deze maatregel draagt bij aan agrarische natuur en Aanvalsplan Grutto.

Maatregel 2e: Transitiebudget uitbreiding zwaar beheer

Bijdrage: indirecte bijdrage aan hoofddoel natuur en VHR-doelen

Doelbereik: 767,5 ha extra grasland met ANLb-beheer voor weidevogels. Deze maatregel draagt bij aan agrarische natuur en Aanvalsplan Grutto.

Maatregel 3a: Verwijderen en vervangen van bruggen veenweidegebied

Bijdrage: indirecte bijdrage aan de hoofddoelen klimaat en water.

Robuust watersysteem passend bij de nattere omstandigheden. Deze geeft invulling aan de structurerende keuze Water- en Bodem sturend. De maatregel draagt bij aan doelbereik verhoging (grond)waterstand en waterkwaliteit.

Maatregel 3b: Watermaatregelen UPLG Pilot Parel Spengen

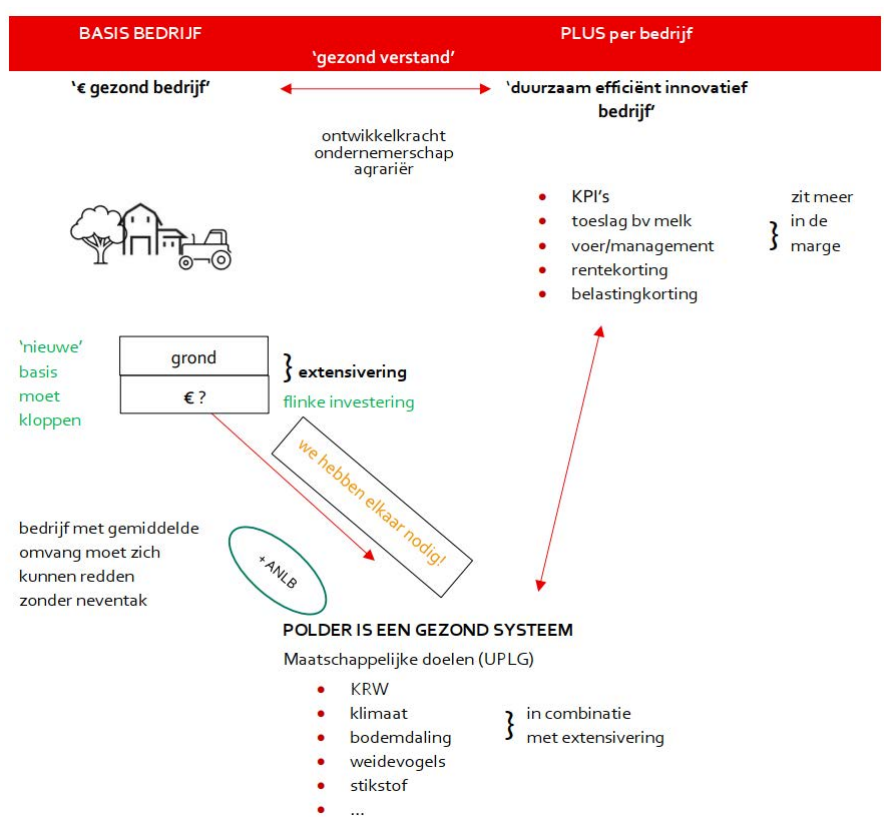
Bijdrage: indirecte bijdrage aan WaBos en hoofddoel Klimaat

Het haalbaarheidsonderzoek levert praktijkkennis over mogelijkheden binnen een polder met betrekking tot vernatting in relatie tot watervraag, waterberging en wateroverlast.

	<p>Maatregel 4a: Ruimtelijke verkenning watervraag Bijdrage: indirecte bijdrage aan WaBos. Klimaatverandering leidt tot minder beschikbaarheid van zoet water. Daarnaast ontstaat door vernatten van het veenweidegebied een extra watervraag. Vanuit het leidende Water- en Bodem Sturend principe moet gekeken worden naar het realiseren van meer zoetwatervoorraden en het terugdringen van de inlaat van gebiedsvreemd water, om aan deze watervragen tegemoet te komen. Dit onderzoek zal daar veel inzichten over geven.</p> <p>Maatregel 4b: Kreeftenpilots Bijdrage: indirecte bijdrage aan hoofdoelen water, natuur en klimaat. Mitigeren negatieve effecten waterkwaliteit, afkalving oevers en kreeften. Dit onderzoek draagt indirect bij aan het doelbereik van verhoging (grond)waterstand, verbetering van de waterkwaliteit en de biodiversiteit in- en langs watergangen.</p> <p>Maatregel 4c: Onderzoek waterkwaliteit en ijzerzandfilters Bijdrage: indirecte bijdrage hoofdoelen water en klimaat. In beeld krijgen van de effecten van vernatting op waterkwaliteit en de mogelijke randvoorwaarde om deze negatieve effecten te voorkomen of maatregelen. Deze maatregel draagt indirect bij aan waterkwaliteit bij een project AWIS en opzetten slootwaterpeil.</p>
<p>Sociaaleconomische en neveneffecten</p>	<p>De provincie Utrecht stelt het realiseren van een toekomstbestendig en vitaal platteland, met blijvend ruimte voor een duurzame en rendabele landbouw, expliciet als belangrijke voorwaarde om het UPLG te kunnen realiseren. De landbouw is daarom als 4^e doel voor het UPLG toegevoegd. Dat wil zeggen dat we ons richten op een landbouwsector <i>met</i> toekomstperspectief. Dit betekent een ontwikkeling naar een circulaire, natuurinclusieve en klimaatneutrale landbouw die economisch rendabel is en door de maatschappij gewaardeerd.</p> <p>Deze transitie in het landelijk gebied raakt ook aan sociaaleconomische factoren niet alleen bij agrariërs maar alle inwoners in het landelijk gebied. De transitie kan ook leiden tot effecten die pijn doen. De provincie Utrecht heeft oog voor deze effecten en brengt deze in beeld met een Sociaaleconomische Impact Analyse (SEIA). Hierbij wordt gekeken naar de indicatoren voor Brede Welvaart. Deze analyse is nog ontwikkeling en zal aankomende tijd veel aandacht krijgen.</p> <p>In de WEcR-I appreciatie wordt meermaals opgemerkt dat er meer aandacht nodig is voor de sociaaleconomische impact van landbouwextensivering en afwaardering van agrarische grond. Op individueel, op polder, provinciaal en veenweide (landelijk) niveau. Zo zijn er op individueel niveau relatiebeheerders als aanspreekpunt voor agrariërs en is er inmiddels een landbouwloket (Vraagbaak) opgezet (maatregelpakket Landbouw/ Ut-06-03). In het uitdenken en uitwerken van nieuwe stappen kunnen agrariërs worden ondersteund door onafhankelijke plattelandscoaches.</p> <p>Bij alle lopende gebieds-/polderprocessen wordt gewerkt aan een toekomstplan voor een gebied. De sociaaleconomische impact is een vast onderdeel van het plan. In de Utrechtse aanpak wordt ingezet op dit schaalniveau (Ut-06-03-1a). Juist op dit schaalniveau kan er openheid, veiligheid en vertrouwen worden gecreëerd en komt de sociaaleconomische impact van de maatregelen duidelijk op tafel.</p> <p>Voor het agrarisch gebruik heeft de reductie van broeikasgassen uit veenbodems door hogere (grond)waterstand impact. Tot een zomergrondwaterstand van 40 cm (Ut-06-03/1b) onder maaiveld en een slootwaterpeil met een drooglegging van 40 cm is de impact gering. Wordt de grondwaterstand ondieper en het slootwaterpeil hoger (Ut-06-01/2a), dan heeft dat een beduidend grotere impact op de huidige agrarische bedrijfsvoering en het toekomstperspectief.</p>

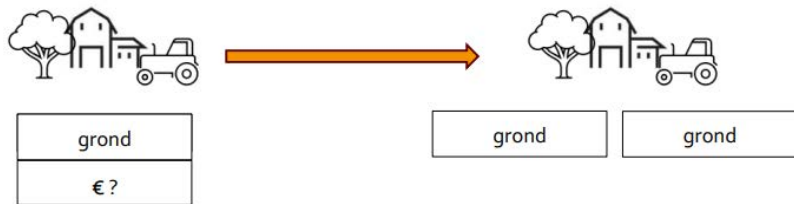
Andere maatregelen in de veenweiden, zoals het verbeteren van de waterkwaliteit, stikstofreductie rondom de Natura 2000-gebieden, de VHR-opgave voor weidevogels (natuur en agrarisch, Ut-06-01/2b, 2c) en moerasnatuur hebben ook grote impact op het agrarisch gebruik.

De neveneffecten van de maatregelen wordt mede veroorzaakt door de stapeling van opgaven die in de afgelopen twee jaar over de sector heen gekomen zijn. De ondernemers zien hun landbouwareaal verzwaaard worden met maatschappelijke doelen die leiden tot een gebruiksbeperking en daarmee tot waardevermindering van de percelen (zie ook figuur 1). Er is nog veel onduidelijkheid over doelen en maatregelen, onzekerheid over subsidieregelingen, korte pachtcontracten. Daarbij maakt de houding van banken en andere financiers het voor de agrarische ondernemer bijna onmogelijk om keuzes te maken voor de lange termijn. Dit zet de ontwikkeling van een bedrijf "on hold", en heeft het effect op de toekomst van de landbouw in een gebied en daar mee ook op leefbaarheid.

Figuur 1: Weergave van hoe een agrariër met een financiële basis in meerdere maatschappelijke doelen kan voorzien

Belangrijkste conclusie uit de al lopende gebieds/polderprocessen is dat er meer aandacht moet komen voor de blijvende agrariër. De sleutel voor een gezonde basis is een passende afwaarderingsregeling (Ut-06-01/2a, 2c) voor bestaande gronden van blijvers (zie figuur 2). Hiermee ontstaan bedrijven met een gezonde financiële basis waarbij de agrariër door vakman- en/of ondernemerschap zijn invulling geeft aan zijn verdienvermogen. Aan een dergelijke regeling wordt door samenwerkende veenweideprovincies gewerkt.

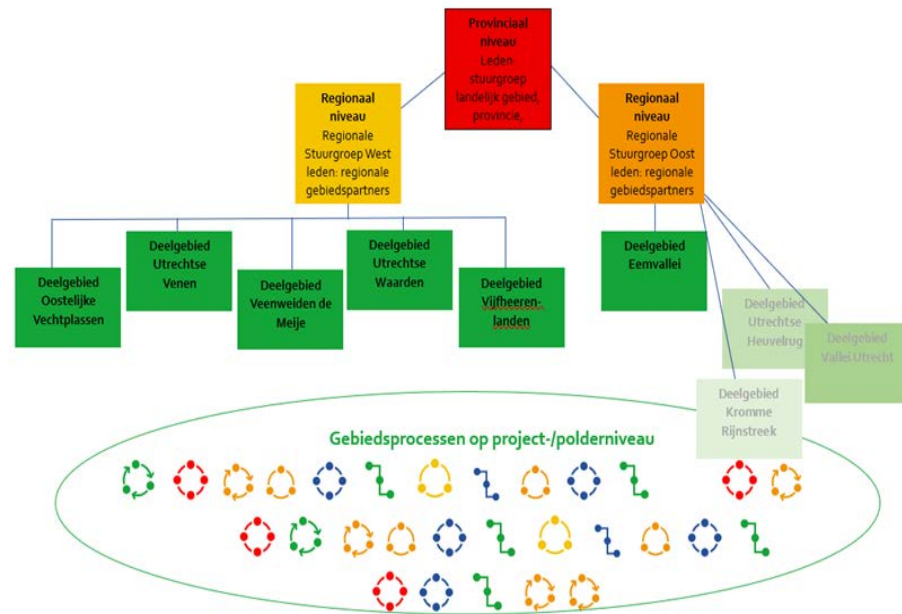
	 <p><i>Figuur 2: Sleutel voor een financiële basis blijvend agrarisch bedrijf</i></p> <p>Daarnaast is het noodzakelijk om te investeren in kennis en transitie op langere termijn. Samen met de andere veenweide provincies en waterschappen wordt geïnvesteerd in kennis. Via het onderzoeksprogramma VIPNL het nieuw te ontwikkelen innovatieprogramma van het Veenweide Innovatiecentrum gericht op nieuwe toekomstige bedrijfsmodellen.</p>
Onderbouwing keuze	<p>In de veenweiden zijn de opgaven klimaat, natuur en water nauw aan elkaar verbonden. Zoals in de WEcR-I appreciatie wordt opgemerkt is er een sterke samenhang tussen de verschillende maatregelen en hun bijdrage aan de opgaven.</p> <p><i>Gebiedsprocessen</i></p> <p>In provincie Utrecht is al veel ervaring opgedaan met gebieds- en polderprocessen. Vanuit deze Utrechtse aanpak wordt samen met gebiedspartijen en polderbewoners gewerkt aan opgaven. Bij deze aanpak maken we gebruik van lokale kennis, is er ruimte voor maatwerk waardoor er draagvlak ontstaat voor een gezamenlijk plan. Met de grote opgaven die er nu met name op de veenweiden afkomen kiezen we ervoor om opnieuw sterk in te zetten op gebiedsprocessen (maatregel Ut-06-03/1a). Waar eerder eerder bottom-up werd gewerkt met de doelen vanuit het gebied moeten we nu ook werken met een breed palet aan top-down opgaven. Waarvan enkele zeer ingrijpende. In een integraal gebieds-/polderplan zijn onderstaande maatregelen voor Klimaat, Natuur en Water onderdeel. De randvoorwaardelijke maatregelen zijn cruciaal om te komen tot uitvoering.</p> <p><i>Klimaat</i></p> <p>Voor vermindering van uitstoot van broeikasgassen wordt ingezet op aanleg van WIS (maatregel Ut-06-03/1b) als enige bewezen maatregel. Onderzoek toont aan dat er een optimaal resultaat wordt behaald in combinatie met een slootpeil van 40 cm – maaiveld of kleiner. Daarnaast investeren we als provincie in onderzoek naar bijvoorbeeld klei-inveen en greppelinfiltratie. Zodra ook hiervan duidelijk is dat het aantoonbaar bijdraagt aan vermindering van broeikasgassen worden deze maatregelen toegevoegd aan onze maatregelen. Daarnaast kan verhoging van (grond)waterpeil worden ingezet voor het creëren van extra plasdras in bestaande of nieuwe weidevogelgebieden.</p> <p><i>Natuur en water</i></p> <p>Hieronder valt de aanleg van natuurvriendelijke oevers (Ut-06-03/1c). Een maatregel die bijdraagt aan biodiversiteit in de sloot en slootkant en een betere waterkwaliteit. Maar ook zorgt voor stevige begroeide oevers en daarmee minder afkalving en minder uitstoot van broeikasgassen. Maar ook de afwaardering naar weidevogelgrasland (VHR-open grasland/Ut-06-01/2c) en vogelgrasland (VHR/Ut-06-01/2b) in combinatie met minder bemesting en verhoging van het waterpeil dragen bij aan het natuurdoel.</p> <p><i>Randvoorwaardelijke maatregelen</i></p> <p>Om te komen tot uitvoering is een aantal randvoorwaarden nodig. In deze tijd van transitie zijn hiervoor nog niet alle instrumenten en budgetten beschikbaar. Daarom is gekozen om een vijftal randvoorwaardelijke maatregelen op te nemen in het maatregelpakket veenweiden; erop vertrouwend dat dit binnen enkele jaren staande praktijk is (Ut-06-01/2a t/m 2e). Deze instrumenten zijn cruciaal voor dit maatregelpakket</p>

	<p>omdat hiermee uitvoering voor de komende jaren wordt gegarandeerd hetgeen bijdraagt aan draagvlak in gebieden.</p> <p><i>Onderzoek</i></p> <p>In een transitie zijn er ook een aantal zaken die nader onderzoek vergen. De vernattingsopgave in de veenweiden heeft invloed op het watersysteem. Het is belangrijk om meer kennis en inzicht te verkrijgen over hoe we het veenweidegebied met de daarin gelegen N2000 gebieden Botshol, Oostelijke Vechtplassen, Zouweboezem, Uiterwaarden Lek, Linge-Diefdijk (gedeeltelijk in PG) en Nieuwkoopse Plassen (PZH) naar de toekomst toe kunnen voorzien van voldoende water van de juiste kwaliteit en wat daarvoor nodig is. Ook de diverse natuurdoelanalyses en adviezen van de EA geven voor deze gebieden aan dat meer inzicht in het watersysteem noodzakelijk is om de juiste maatregelen te kunnen nemen.</p>
--	---

4. Besluitvorming en betrokken partijen

<p>Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden</p>	<p>Besturingsniveaus in het gebied</p> <p>Vanuit de Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied zijn drie besturingsniveaus benoemd voor het landelijk gebied. Via beschreven governance structuur wordt monitoring en evaluatie van het UPLG en de maatregelen geborgd.</p> <p><i>A. Provinciale stuurgroep</i></p> <p>De rol van de provinciale stuurgroep Landelijk Gebied met daarin provincie, waterschap en gemeenten, is die van ‘Ambassadeur’/boegbeeld voor het uitdragen van de noodzakelijke opgave; UPLG doelen en opgaven vastleggen, de inzet op transitiefonds (in tranches) bepalen. Monitoren en sturen op het totale doelbereik en middelen; Rapporteren naar het rijk; Voorbereiden democratische besluitvorming bij inzet middelen en escalatie; Relatie met andere opgaven waarborgen: meekoppelkansen en relatie met grote opgaven als energietransitie, woningbouw etc.</p> <p><i>B. Regionale Stuurgroepen</i></p> <p>De rol van Regionale Stuurgroep Oost (RSGO) en Regionale Stuurgroep West (RSGW) met daarin vertegenwoordigd gemeenten, waterschappen, TBO’s, natuur en landbouworganisatie maken regioprogramma’s met bijhorende randvoorwaarden, middelen, rollen en verantwoordelijkheden. Zij sturen op de uitvoering van die programma’s, besluiten over knelpunten, agenderen escalaties naar provinciaal niveau en stellen de gebiedsagenda’s vast.</p> <p><i>C. Lokaal-/polderniveau – bestuurlijke begeleidings- en stuurgroepen</i></p> <p>De Leden zijn direct betrokken gebiedspartijen. Zij sturen op keuzes binnen de uitvoering, escalaties agenderen naar regionaal niveau. Het derde niveau is relevant voor de Uitvoering (AVP/ULG).</p> <p>Gebiedsgerichte aanpak</p> <p>In het UPLG is de keuze gemaakt voor een gebiedsgerichte aanpak. Hiervoor is de provincie onderverdeeld in 9 deelgebieden; 6 deelgebieden liggen in veenweiden waarvan 5 deelgebieden in West Utrecht en 1 deelgebied in Utrecht Oost (zie kaart 2). Per deelgebied vormt de Gebiedscoördinator de linking-pin tussen polder, regio en provincie.</p> <p>Planvorming</p> <p>In samenwerking met gebiedspartijen/organisaties wordt voor de deelgebieden een Gebiedsagenda opgesteld waarin de UPLG-doelen, aanpak en maatregelen worden opgenomen. De 6 gebiedsagenda’s vormen gezamenlijk de aanpak voor de veenweiden. Hiermee spreken de samenwerkende partijen commitment uit voor de aanpak. De gebiedsagenda’s worden vastgesteld door de Regionale Stuurgroepen West en Oost.</p>
---	--

Voor de uitvoering wordt ingezet op gebieds-/polderprocessen met gebiedsgericht maatwerk. Binnen de deelgebieden starten en lopen meerdere polder-/gebiedsprocessen. De polder-/gebiedsprocessen leiden tot een uitvoeringplan, een z.g. polderplan. In het polderplan committeren zich de lokale partijen aan de uitvoering (zie figuur 3).

Figuur 3: Planvormingsproces

Realisatie

De daadwerkelijke uitvoering vindt plaats in polders, peilvakken of andere logische eenheden veelal op initiatief van boeren, gemeente, waterschap of collectief. Tabel 1 geeft een overzicht van lopende en nog te starten gebieds-/polderprocessen en worden nog nieuwe gebieds-/polderprocessen opgestart.

Rollen en verantwoordelijkheden

Provincie:

De rol van de provincie ligt vooral in het aanjagen, stimuleren, faciliteren van planvorming en het financieren, monitoren en bewaken van de uitvoering. De provincie is verantwoordelijk voor het halen van de UPLG doelen en verantwoording op het resultaat en daarmee ook voor de monitoring van de maatregelen op doelbereik.

Waterschap:

Het waterschap stimuleert en ondersteunt het proces van de gebiedspartijen en grondeigenaren door het inbrengen van kennis over het water- en bodemsysteem bij planvorming, het faciliteren van de uitvoering middels vergunningverlening. Het waterschap heeft een verantwoordelijkheid met betrekking tot de water gerelateerde UPLG doelen en heeft een rol in het monitoren van de maatregelen op doelbereik. Afhankelijk van de opgaven kan het waterschap trekker zijn van een polder-/gebiedsproces. Mocht het gebiedsproces uitmonden in een peilbesluit dan is het waterschap daarvoor verantwoordelijk.

Gemeente:

De gemeente ondersteunt het proces van de gebiedspartijen en grondeigenaren door het inbrengen van kennis en maakt uitvoering mogelijk door middel van vergunningverlening, indien noodzakelijk. Afhankelijk van de opgaven kan een gemeente

	<p>trekker zijn in een polder/gebiedsproces.</p> <p><i>Gebiedspartij(en):</i> De rol van de gebiedspartij, veelal het agrarische collectief, ligt vooral op het gebied van planvorming en uitvoering. Hiervoor brengt zij lokale kennis in bij en begeleidt het proces van planvorming, subsidieaanvraag en de uitvoering (trekkerschap). De gebiedspartijen zijn verantwoordelijk voor de subsidieaanvraag, de uitvoering en de financiële afhandeling.</p> <p><i>Grondeigenaren:</i> Naast een rol bij planvorming, kennis van de eigen gronden en bedrijfsvoering, ligt de rol van de grondeigenaren met name bij de uitvoering. Zij beslissen over maatregelen die worden genomen op de percelen waarvan zij eigenaar zijn. De grondeigenaren zijn verantwoordelijk voor het goed functioneren van de genomen maatregelen waarmee wordt bijgedragen aan de UPLG-doelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om beheer en onderhoud van de aangelegde waterinfiltratiesystemen of greppels, weidevogelbeheer, extensief beweiden, het ecologisch beheren van sloten en oevers en dergelijke.</p>
<p>Procedures en besluitvorming</p>	<p>Het is onmogelijk om voor alle maatregelen in kort bestek een compleet overzicht te geven van alle procedurele stappen, ruimtelijke procedures, compensatievereisten en/of vergunningverlening. De gebieden zijn te groot en te complex om dit bondig te schetsen. Daarbij gaat het om processen waar zorgvuldigheid geboden is met de stakeholders in het gebied. Onderstaand is het proces geschetst van de gebiedsgerichte aanpak om te komen tot uitvoering.</p> <p>Op basis van Gebiedsagenda wordt er binnen gebieden/polders gewerkt aan uitvoeringsplannen, de zg. polderplannen. Om te komen tot een polderplan zijn er grofweg drie fasen. In de verkennende fase worden oriënterende gesprekken gevoerd met gebiedspartijen en grondeigenaren in het gebied voor het opstarten van een polderproces. Uitgangspunt hierbij is dat verschillende UPLG/VHR-opgaven worden meegenomen. In de planfase vinden vervolgesprekken plaats tussen grondeigenaren, gebiedspartijen, gemeente, waterschap en provincie over de toekomstige ontwikkelingen van de polder in relatie tot de opgaven en de toekomst van de landbouw. Uitkomst van deze gesprekken vormt het polderplan met daarin concrete maatregelen, kosten en bijdrage aan het doelbereik.</p> <p>Voordat de uitvoering kan starten is altijd instemming nodig van de grondeigenaar. Afhankelijk van het type maatregel moeten grondposities worden verworven, RO-procedures worden doorlopen bij gemeenten en provincie en zijn vergunning nodig van het waterschap, gemeente of provincie en moet de financiering geregeld zijn.. Door de bevestiging van de beschikbaarheid van de middelen in het kader van onderhavig maatregelpakket kan draagvlak worden gevonden en kunnen concrete afspraken worden gemaakt.</p> <p>In de beheerfase zijn de maatregelen gerealiseerd en vindt beheer en onderhoud, monitoring plaats.</p>
<p>Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen</p>	<p>De algemene aanpak van het gebiedsgericht werken is hiervoor geschetst en nader uitgewerkt in het UPLG.</p> <p>Bij de totstandkoming van het onderliggende maatregelpakket is tijdens diverse bestuurlijke Rondetafelgesprekken in het kader van het UPLG, gesproken met gemeenten, waterschappen en collectieven en is er meegedacht vanuit de lopende gebiedsprocessen via de gebiedscoördinatoren. Deze inbreng heeft geleid tot een aanvulling op het maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden van juli 2023.</p>

	<p>Bij het opstellen van de van de Gebiedsagenda's - die voortkomen uit het gebied en nodig zijn voor het UPLG- zijn waterschappen, gemeenten en andere gebiedspartijen betrokken. In de Gebiedsagenda's beschrijven gebiedspartijen hoe ze zorgen voor participatie met de gebieden/polders. Planuitwerking/realisatiefase vindt plaats in gebieden/polders in samenwerking met agrariërs en grondeigenaren.</p> <p>Decentrale overheden zullen hun inzet afstemmen en per projectfase aanwijzen wie de lead heeft vanuit het openbaar bestuur. De gebieden zullen ook van elkaar leren in aanpak, kennis uitwisselen en specialismen (juridisch, ecologisch, technisch) delen. Transparantie en vertrouwen naar de omgeving staat voorop in combinatie met het vermogen om tot realisatie over te gaan.</p>
--	---

5. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	Voor de maatregelen zijn beperkt reguliere middelen beschikbaar. Dit komt neer op 17,4 miljoen. Daarom is aanvullende financiering nodig uit het Transitiefonds.
Kostenraming ¹	<p>Er zijn kostenramingen gemaakt en er is maximaal gewerkt volgens de P*Q systematiek. Bij aankoop van gronden zal er gezien de voorgenomen bestemmingen sprake zijn van forse afwaardering. Het voert te ver om daar in dit stadium opbrengsten van in te schatten. Voorgelegd wordt om eventuele meevallers op dit vlak als risicoreservering te gebruiken. De beheerkosten zijn per jaar gespecificeerd.</p> <p>Zie bijlage 2.1 Kostenraming.</p>
Dekkingsvoorstel	Zie bijlage 2.1 Kostenraming
Risico's en beheersmaatregelen	<p><u>1. Vrijwilligheid & Draagvlak</u></p> <p>Omdat de maatregelen op vrijwillige basis genomen worden, is er een risico dat, door gebrek aan draagvlak, er niet voldoende deelname door grondgebruikers voor het nemen van de maatregelen is. De stapeling van opgaven betekent een compleet ander type bedrijfsvoering voor de agrariër, wat niet vanzelfsprekend is voor iedereen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheersmaatregelen: goede communicatie tijdens de gebiedsprocessen om te werken aan vertrouwen en bewustzijn dat verandering nodig is. Zoeken naar gezamenlijk doel samen met de agrariërs om te zien wat zij willen/kunnen doen voor de toekomst van het bedrijf, het halen van maatschappelijke doelen. Het bieden van maatwerk, inzet grondinstrumentarium en instrumenten voor faciliteren en ondersteunen van keuze voor een duurzaam bedrijfs-/toekomstmodel. <p><u>2. Watersysteem</u></p> <p>Met de gevolgen van klimaatverandering (droogte en piekbuien is het van belang zekerheid te hebben over de zoetwaterbeschikbaarheid en ruimte om water vast te houden voor het omhoog brengen van de (grond)waterstanden van de veenweiden, en daarnaast ook genoeg berging beschikbaar te hebben in het gebied om water tijdens piekbuien te kunnen bergen.</p> <p>- Waterbeschikbaarheid</p> <p>Zoals eerder aangegeven vraagt dit maatregelpakket om extra water in de veenweiden als gevolg van het verhogen van de grondwaterstanden. Er zitten hier meerdere risico's aan vast. Een van de risico's is dat erin bepaalde (extra droge jaren) geen zoetwater beschikbaar zal zijn voor de veenweidegebieden (dit hangt samen met keuzes welke prioriteit veengebieden krijgen bij de verdeling van het zoete water in tijden van</p>

¹ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd moeten worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

schaarste). Hierdoor kan er een tijdelijke lagere grondwaterstand ontstaan, wat leidt tot tijdelijk meer veenafbraak en CO₂-emissie.

- Beheersmaatregel: Bovenregionale afspraken maken over de prioritering van zoet water in tijden van extreme droogte, waar en hoe waterbuffers kunnen worden aangelegd zodat voldoende water beschikbaar is voor (WIS-systemen in) de veenweiden. Een eerste stap hierin is de ruimtelijke verkenning watervraag (Ut-06-04/4a). Vooruitlopend op deze ruimtelijke verkenning wordt door waterschappen en provincie kritisch gekeken naar de meest geschikte plekken voor uitvoering (no-regret)

- Wateroverlast

Als gevolg van hogere grondwaterstanden vermindert het vermogen voor opvangen en berging van water in de gebieden en bij extra veel neerslag kan dit leiden tot (extra) wateroverlast.

- Beheersmaatregelen: Voldoende bergingsruimte met passende wateroverlastnormen en afspraken over schade of compensatie met grondeigenaren. Een eerste stap hierin is de verkenning van de impact van grondwaterpeilopzet in de veenweiden in de Groene Hart provincies. Daarnaast wordt bekeken of het instrument nadeelcompensatie uit Friesland (de Compensatie Systematiek Veenweiden) naar Utrechtse omstandigheden kan werken.

- Waterkwaliteit

Hogere grondwaterstanden kunnen negatieve gevolgen hebben voor de waterkwaliteit doordat (tijdelijke) uitspoeling van nutriënten de ecologie in de sloot negatief beïnvloedt. Hiermee lopen we risico op het niet voldoen aan de KRW-doelstelling.). Voor beperking van dit risico wordt ingezet op de volgende beheersmaatregelen:

- Beheersmaatregelen: Onderzoek naar de toepassing van ijzerzandfilters (Ut-06-04/4c). Voor mogelijke andere beheersmaatregelen loopt een verkenning naar de impact van grondwaterpeilopzet in de veenweiden geïnitieerd door de Groene Hart Provincies. Vooruitlopend op de uitkomst van de onderzoeken wordt ingezet op slimme vernattingsstrategieën rekening houdend met de eigenschappen van het perceel en stevige begroeiende oevers als randvoorwaarde.

3. Verdienvermogen van de agrariër /beschikbaarheid van instrumenten

De stapeling van opgaven leidt tot gebruiksbepalingen op de percelen. Daarnaast leidt het tot meer kosten voor de melkveehouder (minder gras, minder melkopbrengsten, meer beheerkosten). Om de transitie vorm te geven vanuit een gebiedsproces, is er draagvlak nodig bij de landbouw. Boeren hebben een goede financiële basis en langjarige zekerheid nodig om de veranderingen te realiseren. Het ontbreken van instrumenten om het verdienvermogen op orde te krijgen, kan agrariërs in de weg staan om maatregelen te nemen. En dit geldt niet alleen voor agrariërs, maar ook voor de industrieën die nauw verbonden zijn met de melkveehouder (zoals toeleverende en verwerkende industrie).

- Beheersmaatregelen: Inzetten aankoop/afwaarderingsregeling (Ut-06-01) en het transitiebudget zwaar beheer (Ut-06-01). Daarnaast kan de agrariër gebruik maken van bestaande en toekomstige vergoedingen door de verminderde uitstoot van CO₂ (samenwerkingsregeling veenweide, Utrechts Monitor Duurzame Landbouw/Ut-06-04) en ha-toeslag (GLB-regeling). Door ontwikkelen Compensatie Systematiek Veenweiden (Friesland) voor de westelijke veenweiden. Aanpassing pachtbeleid. Landelijk werken aan minimaal kostendekkende beheervergoedingen.

4. Beheer en onderhoud van maatregelen

Voor de uitvoering en het uiteindelijke doelbereik van maatregelen is beheer cruciaal. Veel van de maatregelen in dit pakket vragen om beheergelden.

	<ul style="list-style-type: none"> • Beheersmaatregelen: Inzetten transitiebudget (Ut-06-01). Hiermee zijn beheergelden beschikbaar totdat er weer ANLb gelden beschikbaar zijn. Agrariërs moeten kunnen rekenen op een vergoeding voor het extra beheren van bijvoorbeeld de sloten, graslanden en randen van percelen. Anders zal er niet tot uitvoering worden overgegaan. Zorgdragen dat beheerbudget opgenomen wordt in de volgende ANLb periode.
--	---

6. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p>Gebiedsgerichte Aanpak</p> <p>Op deelgebied niveau wordt een Gebiedsagenda opgeleverd waarin samenwerkende overheden en mogelijk ook andere gebiedspartijen zich verbinden aan de opgaven, de aanpak en het doelbereik in het deelgebied. Maar ook aan de rollen en taken die iedere partij in dit proces heeft. Reeds lopende gebieds-/polderprocessen krijgen een plek in de Gebiedsagenda's. In alle deelgebieden is een gebiedsproces om te komen tot een Gebiedsagenda opgestart (zie tabel 1). Eind 2024 worden de Gebiedsagenda's 1.0 opgeleverd aan de Regionale Stuurgroepen.</p> <p>Vervolgens wordt er binnen deelgebieden gewerkt aan uitvoeringsplannen, de zg. polderplannen. Om te komen tot een polderplan zijn er grofweg drie fasen: verkenning, plan en uitvoering.</p> <p>In de verkennende fase worden oriënterende gesprekken gevoerd met gebiedspartijen en grondeigenaren in het gebied voor het opstarten van een polderproces. Hiervoor wordt veelal een onafhankelijk procesbegeleider/vertrouwenspersoon ingezet. Uitgangspunt hierbij is dat verschillende UP gebieds-/polderprocessen LG/VHR-opgaven worden meegenomen. Collectieven participeren actief in de gebieds-/polderprocessen. In een aantal polders loopt al een proces om te komen tot een polderplan (Zie tabel 1).</p> <p>In de planfase vinden vervolggesprekken plaats tussen grondeigenaren, gebiedspartijen, gemeente, waterschap en provincie over de toekomstige ontwikkelingen van de polder in relatie tot de opgaven en de toekomst van de landbouw. Ook agrarische collectieven zijn hier actief bij betrokken. Ook vinden in deze fase z.g. keukentafelgesprekken plaats waarin wordt gekeken naar de ontwikkelingen van de bedrijven in de polder. Uitkomst van deze gesprekken vormt het polderplan met daarin concrete maatregelen, kosten en bijdrage aan het doelbereik van UPLG en VHR.</p> <p><i>Mijlpalen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Gebiedsagenda's vastgesteld - Aantal lopende gebieds-/polderprocessen - Aantal polderplannen gereed - Aantal lopende uitvoeringsprojecten - Subsidiebeschikkingen aan Agrarische Collectieven <p>Onderzoek</p> <p>Gezien de urgentie van de opgaven zijn we aan de slag met de Gebiedsgerichte Aanpak. Maar tegelijkertijd zijn er nog veel vragen. Na de toekenning van de Rijksmiddelen worden drie onderzoeken gestart om meer kennis en inzicht te verkrijgen in met name watervraagstukken in de veenweiden. De uitkomsten van de onderzoeken worden gedeeld en zo mogelijk geïmplementeerd in de gebiedsgerichte aanpak.</p>
--------	--

	<p><i>Mijlpalen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Toekenning Rijkmiddelen - Opdrachtverlening onderzoeken - Oplevering onderzoek - Kennisdelen en implementatie
<p>Planning met mijlpalen en afronding</p>	<p>In het kader van de formulering van dit maatregelpakket zijn maatregelen opgevoerd die in principe in 2026 gerealiseerd kunnen zijn, of daarna, maar dan wel financieel verplicht zijn en ook reeds vordering hebben doorlopen in de initiële fase. De globale planning zien wij als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebiedsprocessen en gebieds-/polderprocessen lopen • Toekenning Rijkmiddelen; Voor zomer 2024 • Verantwoording TF, jaarlijks vanaf 2024 • Uiterlijke realisatie maatregelpakket kalenderjaar 2028 (maximaal 5 jaar na toekenning) <p>Voor specificatie van tijdslijnen wordt verwezen naar de onderstaande maatregelen:</p> <p>Maatregel 1b – 1d en maatregel 3a worden via gebieds-/polderprocessen (maatregel 1a) gerealiseerd</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebiedsagenda's vaststellen (2024/2025)(bestuurlijk) • Polderplannen lopende processen 2024/2025 • Polderplannen, nog te starten gebieds-/polderprocessen (2025/2026) • Realisatie maatregelen in uitvoeringsprojecten (2024-2028) • Monitoring en evaluatie, doorlopend vanaf 2025 <p>Maatregel 2a – 2e worden door de Agrarische Collectieven gerealiseerd als onderdeel van gebieds-/polderprocessen (maatregel 1a).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidieverlening collectieven (2024/2025) • Realisatie maatregelen in uitvoeringsprojecten (2025-2026) • Voortgangsgesprekken doelbereik (2025-2026) • Monitoring en evaluatie, doorlopend vanaf 2025 • Beheer ANLb– ntb <p>Maatregelen 4a-c worden begeleid/uitgevoerd door het waterschap.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtverlening onderzoeken (2024) • Begeleiding en monitoring onderzoek (2025-2026) • Oplevering onderzoeksrapporten (2026/2027) • Kennisdeling uitkomsten onderzoek (2026 ev) • Implementatie uitkomst onderzoek (2026 ev)
<p>Gesteld staan voor realisatie</p>	<p>De verschillende maatregelpakketten worden gerealiseerd door de organisatie zoals deze inmiddels is ingericht voor de realisatie van het UPLG. Met de kanttekening dat onderdelen nog in ontwikkeling zijn en dat de personele bezetting nog niet compleet is. Dit laatste hangt uiteraard ook samen met de goedkeuring door LNV van het UPLG en de maatregelpakketten (zie ook hoofdstuk 11 UPLG).</p> <p>Voor dit maatregelpakket wordt verder de Uitvoeringstrategie Landelijk Gebied (ULG) aangehouden hoe de gebiedsgerichte aanpak wordt georganiseerd. In alle deelgebieden zijn gebiedscoördinatoren aan de slag met het gebiedsproces. In 2024 wordt gewerkt aan een robuuste uitvoeringsorganisatie waarbij de krachten van de gebiedsgerichte aanpak (UPLG) en Agenda Vitaal Platteland o.a. realisatie NNN) worden gebundeld tot een Uitvoeringsorganisatie Landelijk Gebied (ULG) zodat opschaling in uitvoering mogelijk is, waarbij alle UPLG opgaven in samenhang gerealiseerd zullen</p>

	<p>worden. Mochten er meer middelen richting 2030 beschikbaar komen dan zal sterker moeten worden ingezet op meer menskracht.</p> <p>Daarnaast wordt aangesloten op lopende processen in de gebieden als ook op processen van gebiedspartners (waterschap/collectieven). Door bijvoorbeeld doorontwikkeling van Klimaat Slim Boeren op Veen (Klimaatenvolppe 2018) naar een Polderaanpak 2.0. Daarbij wordt gekeken of deze verbreed kunnen worden om invulling te geven op alle UPLG opgaven voor het gebied. Waar nodig zal opgeschaald worden met de benodigde middelen en bemensing.</p> <p>Voor de ondersteuning en begeleiding van agrariërs zijn relatiebeheerders en plattelandscoaches beschikbaar.</p>
--	--